

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 9. BŘEZNA 1932

ZA KČ 2.—

Laikova epištola k důstojníkům... F. PEROUTKA

Soumrak „zdravé finance“

O čapkovské generaci KAREL ČAPEK

K situaci České Filharmonie BEDŘICH BĚLOHLÁVEK

Souboj dvou (Železnice a automobil)

Dopisy o „Ní“

Vzniká už národ podkarpatských Rusínů? — Rozdíl mezi bulvárním
a červeným tiskem — Nebude z toho zase nic — Co se vleče, neuteče —
Evropa — nikoliv snadno a rychle

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

KUŘÍCH OK I JINÝCH ZÁVAD

se zbavíte úplně a trvale — Obráťte se s důvěrou na odbor. a lék. zkušební operatérku, která má velkou dlouholetou praxi — Přesvědčíte se, že po prvním ošetření získáte příjemnou chuť — Působí po celý den za cenu Kč 10.—
Při přihlášení na insert Kč 7.—

M. Karhanová, Praha VII., Veletřní ul. č. 11 — (Druhý dům od Bělského třídy)

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

Bankovní dům

PETSCHEK A SPOL.

Praha II, Bredovská 18

Adresa telegramů: Petschekomp

BASSOVA VESELÁ KNÍŽKA

Klapzubova jedenáctka

kresbami JOSEFA ČAPKA
vychází tento týden již v pátém vydání.

Brožovaná Kč 15.—, vázaná Kč 27.—

U všech knihkupců!

Fr. Borový, nakladatelství, Praha

LIDSKÁ PRÁVA

Orgán ligy pro lidská práva

Z obsahu č. 5: Pomozte karpatoruským dětem - Dr. G. Winter: Odbrojovací konference v Ženevě - Dr. Ludovít Bazovsky: Lučenský případ - Dr. Bedřich Solářik: K otázce homo-sexuelní - Neslušná žurnalistika - Tuří Paseky - Demokracie na postupu - Týrá se dále?

Jednotlivá čísla Kč 2.—, roční předplatné (12 čísel) Kč 20.—

Objednávky vyřizuje sekretariát Ligy
Praha II. Václavské náměstí 7. Telefon 201-71

OBCHOD UHLÍM ŽIVNOSTENSKÉ BANKY

PRAHA II.,
Jungmannova třída č. 1 n.,
čísla telefonů 329-51 a 329-52

FILIAŁKY:

BRNO,
telefonní čísla: 11081, 11082

MOR. OSTRAVA,
telefonní čísla: 3602, 3603

BRATISLAVA,
telefon č. 1405

Komisionářský prodej
uhlí a koxu z revíru ostravsko-karvinského.

Export uhlí a koxu
do Polska, Jugoslavie, Bulharska, Italie atd.

Prodej la dřevěného uhlí retortního bukového.

Telegrafická adresa:
ŽIVNOCARBO

NABÍDKY A POPTÁVKY

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Knihy bibliofilské, historické, filosofické, lékařské, vědecké, levně prodám. — Pošlu seznam. — Značka „Hodnotné knihy“

do adm. t. l. pod číslem 73.

24letý komerční úředník, absolvent obch. akademie se všestrannou obch. praxí by od 15.

IV. změnil místo. - Značka „Perfektně německy“ do adm. t. l. pod číslem 74.

Pikolka uzavřená, ve velmi dobrém

stavu — ujeto 26 tisíc km — nové gumy, kompletní výzbroj, ihned za velmi levnou cenu a výhodných podmínek na prodej.

Značka „Čtyřsedadlový vůz“ do adm. t. l. pod číslem 75.

Hledám překlady z angličtiny a němčiny. — Značka „Vlastní stroj“ do

adm. t. l. pod číslem 77.

Prodám levně dobrý klavír. Nabídky do adm. t. l. pod číslem 76.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 9. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: Iv.: Jak je na Podkarpatské Rusi. — J. E. ŠROM: Zbožnění Stalina — prokletí Trockého. — HENDRIK DE MAN: Nový německý nacionalism. — GEL: Pluk mrtvých hlásí... — OTTO RÁDL: Ona. — Hindenburg contra Hitler. — Historie se opakuje — 1857 — 1886 — 1932 — jen někdy. — O bydlení. — Zemský úřad a tramping. — Dali jim odpovědnost. — Protest proti „NI“

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 9. BŘEZNA 1932

ČÍSLO 10

Laikova epištola k důstojníkům

Thema.

Dostal jsem — mezi jinými — tento dopis:

Litoměřice 16. II. 32.

Doporučuji Vám, vážený pane redaktore, abyste si přečetl přiložené výstřižky z „Důstojnických listů“, a opakujte svoji radu, abyste se odhodlal myslit jasně, i pokud jde o věci vojenské. Takovou jste dovedl ve mně vzbudit důvěru ve správnost svého úsudku, že jsem přesvědčen, že není možná, aby Vám bylo třeba dokazovat, že vojín O. psal na falešnou adresu. Z Vašeho článku „Generálové a psychologie“ je očividné, že ve věcech vojenských jste laik.

Nemfňte-li hlouběji promyslet problém naší armády a chcete-li zůstat nám tím, zač jsme Vás považovali, t. j. za rozumného člověka, spravedlivého kritika a nekompromisního zastávce zdravé logiky — vynechte tohle téma, přenechte to jiným, od těch ty ztřeštěné výplody tolik nebolí.

Přeji Vám, pane redaktore, hodně zdraví.

Váš čtenář-důstojník.

Z přiložených výstřižků z „Důstojnických listů“ cituji aspoň něco, aby bylo vidět, oč jde:

„Velká část časopisů v republice vyjadřuje přesvědčení a hájí zájmy politických stran; týdeník „Přítomnost“ je nezávislý a podle přesvědčení redakce státoporný. Chcete-li se dočíst mnohých zajímavých věcí, najdete je v „Přítomnosti“, kde p. red. Peroutka píše nejen zajímavě, ale vždy se dovolává též reálných podstaty věci a logiky, ať jde o případ jakýkoliv. Jen v jednom oboru ztratil rovnováhu: Ve věcech obrany státu...“

Nemůžeme nikomu předepisovat, co má psát a s čím sympatisovat, ale můžeme se tázat každého dobrého občana, čím přispívá k upevnění republiky. Jde zde o službu v morálním, nikoli materiálním smyslu a konati tuto morální službu jsou povinni všichni lidé dobré vůle, tedy i redakce „Přítomnosti“...“

Dejte „Přítomnosti“ otisknouti výzvu nezaměstnaným, aby uspořádali demonstrační pochod hladu po vzoru komunistů, a nebude to otištěno, i když redakce má s nezaměstnanými soucit. Správná logika upozorní redakci, že lidé, kteří stále čtou o potřebě demonstrací, na konec tyto demonstrace vskutku uspořádají. Redakce však chápe, že se demonstrací práce nezjedná a jednotlivci by mohli za to ještě pykat.

Tato správná logika však ihned usíná, jde-li o obranu státu. Zde je již dovoleno publikovat články, které zjevně i skrytě podlamují obranu státu, neboť občan, který stále čte o zbytečnosti a nesmyslnosti obrany, na konec — — — přece půjde republiku bránit? Odkud se prýští tato mystická víra, že občan, stále krmený odporem proti armádě, vykoná pak ve válce něco úplně opačného? Kde zůstala logika a kde státopornost? ...“

Chápeme odpor k válce a ani si jí nežadáme. Stejně si nežadáme ani neštovic, ani ohně, a přece musíme být na ně připraveni. Dokud budou hasiči ve vsi, dotud budou požadovat nejen pevné žebříky, ale i morální výchovu obyvatelů, aby se při ohni všichni bez podmínek postavili proti společnému nepříteli...“

Probuď se přece, zdravá logiko v redakci „Přítomnosti“, a zakroč, neboť ony články připomínají silně minulost! Armáda nepotřebuje lásku všech; má porozumění rozumných lidí, to stačí. Rozumných lidí přibývá — v neposlední míře i zásluhou článků o vojenství a pacifismu v „Přítomnosti“, neboť lidé doposud lhostejní se začínají s obavou dívat, kam až poblouzení došlo.

Každý list má svůj okruh čtenářů, kterým vyhovuje svým obsahem. Bylo by škoda „Přítomnosti“, kdyby pro těch pár naivních pisatelů měla utrpět. Když prostoduchý dopisovatel něco napíše do některého třídního časopisu, víme, že jeho názor byl zkříven třídní naukou. V nezávislé

„Přítomnosti“, potírající každý třídní katechismus a opírající se o logiku, vypadají podobné články groteskně, poněvadž postrádají vůbec logiky.

Státoporná „Přítomnost“ by měla myslit na budoucnost.“

Opravdu — laik.

V jednom mají pisatel dopisu i „Důstojnické listy“ úplnou, výtečnou pravdu: jsem laik ve věcech vojenských, a už toto pochybení asi nikdy nenapravím. Obávám se, že nedovedu rozeznati ani dvě šarže od sebe; podle jakých smluvených znamenání lze poznati rotmistra nebo poručíka, je mi záhadou; páskám a kolečkům na rameni nebo na límci rozumím ne mnohem lépe než klínovému písmu. Docela laicky poznávám vyšší hodnosti v naší armádě podle větší tělnatosti. Podstrčte mi hubeného generála — zařadím ho bláhově mezi nadporučíky. Nevím nic také o zbraních — nedávno mne někdo velmi zaujal odhalením, že hlaveň děla spočívá na glycerinových ložiskách. Nevím nic o balistice, je mi tajemstvím, na kolik ran jsou zařízení pušky našich vojáků; nevím nic o pravidlech útoku nebo obrany (mám jen pevné soukromé přesvědčení, že při letadlových útocích na město bude všechna obrana tak celkem pro kočku). Zkrátka a dobře, nevím vůbec nic o vojenské vědě — tedy je lehké položit mne na lopatky.

Doufám, že jsem své idiotství v tomto směru doznal k úplné spokojenosti. Nyní však se musíme dohodnouti o tom, co z tohoto mého laictví vyplývá a co z něho nevyplývá, a také o tom, jaké meze jsou položeny odbornictví důstojníků. Zdá se mi velmi, že jsou nějaké meze, a proto jsem uveřejnil dopis vojína Q a proto jsem napsal poznámku „Generálové a psychologie“, na kterou si v jiném čísle stěžují „Důstojnické listy“. Smysl těchto mých laických akcí bylo upozornit: pánové, pozor, děje se něco za vašimi odborníckými zády; děje se něco sice jistě neodborného, ale přece jen skutečného; lidská, neodbornická skutečnost je už taková mizera, že se neřídí uznávanými pravidly odborníků, ale mohla by nastat i taková doba, že by neodborné vzalo převahu nad odborným. Abych dal příklad, jistě vzdálený našim poměrům: ruská říjnová revoluce byla daleko méně dílem komunistů než vojáků, kteří už nechtěli bojovat. Ruští generálové zanedbali tenkrát věnovat svou pozornost neodborné skutečnosti. Myslím, že toho litují do dneška — ti ovšem, kteří přežili onu vzpouru neodbornosti. Věřili tenkrát, že pracují na terénu, dokonale zregulovaném vojenským výcvikem; zatím se za plotem jejich odbornictví rozrostla džungle.

Čemu rozumí laik a čemu odborník.

Pokud se týká osudů rakousko-uherské armády za světové války, mnohem méně se o konci mýlili laikové než odborníci. Rozvrat této armády — co to bylo jiného než žalostná katastrofa odbornictví? Není pochyby, že toto odbornictví bývalo také hrdé, asi tak hrdé jako onen důstojník, který mi v dopise s opovržením vyčinil za to, že jsem otiskl dopis pouhého „ucha“. Co dělat, pane kapitáne, když jsou to konec

konců právě ta „ucha“, jež vyhrávají nebo prohrávají války.

Žádný rakouský vojenský odborník si, jak známo, nedovedl aspoň přibližně pravdivě představit konec, kdežto toto tušení žilo v myslech mnohých laiků. Konstatuji za účelem aspoň částečné rehabilitace laiků. Proč se rakouští vojenští odborníci tak důkladně zmýlili? Jistě ne proto, že nebyli dostatečně odborně vzděláni, nýbrž proto, že neměli potřebnou dávku zdravého neoborného rozhledu po světě. Národnostní a sociální skutečnosti neexistovaly pro ně tak dlouho, až je právě tyto skutečnosti svrhly a poslaly do pense. Není vůbec nic potřebnějšího pro každého odborníka, než aby si dovedl zachovati ve své duši zdravý živel laictví — onu mohutnost, která ho činí člověkem mezi lidmi a vnímavým pro všechny skutečnosti, pro něž ještě nebyly vydány žádné úřední poučky. Také vojenští odborníci jen pohánějí svou odbornou lodičku na širokém oceánu neobornosti; je nutno ovšem umět veslovat, ale je také třeba znát proudy v onom oceánu. Vojenství podle mého názoru je jedna z oněch věcí, které jsou závisly na velkém počtu neoborných skutečností. Vypočítat oběh nějaké hvězdy, na to ovšem stačí jeden odborník, a účast publika by ho zbytečně rušila; ale vytvořit dobrou armádu, na to nestačí celý důstojnický sbor. Řekl bych, že dobrá armáda právě tak vyrůstá z prostředí jako dobrá literatura. Obávám se, aby českoslovenští důstojníci nestali se takovými pouhými odborníky, jako byli rakousko-uherská. Jak vidím, páni důstojníci mi vytýkají, že jsem laik. Odpovím jim výzvou, aby zůstávali odborníky, pokusili se mimo to býti rovněž laiky, t. j. rozuměti lidem. Je neuvěřitelné, jak někdy laický pohled dovede osvětlit věci.

Jak už každý vidí, revoltuji jakožto laik. Zeptá-li se mne nějaký důstojník na křivku, již letí dělová střela, budu mlčet; zeptá-li se mne i jen na součástky pušky, začervenám se a půjdu pryč. Tomu nerozumím. Ale rozumím, jak aspoň doufám, leccemus z politiky, psychologie a sociologie, od nichž armádu a hlavně jejího ducha nikdy neoddelíte, ať děláte co děláte. V těchto věcech jsou zase páni důstojníci větší laici než já. Oni rozumějí jedné stránce dobré armády, té, která se zakládá na výzbroji a výcviku. Já zase troufám si rozuměti druhé stránce, totiž sociologickým podmínkám dobré armády. Je třeba, abychom své vědomosti dali dohromady, hlavně za tím účelem, abychom se mylně nespolehali na něco, co spoléhání nezsluhuje.

Proč jsem uveřejnil dopis vojína Q. a napsal inkriminovanou poznámku „Generálové a psychologie“? Abych upozornil na to, co roste za plotem vašeho odbornictví, na to, co se děje v prostředí, v němž vyrůstají vaši vojáci. V tomto prostředí je něco nezdravého, a toto prostředí vám neposílá lidi, kteří by byli ochotni býti dobrými vojáky. Vás, páni důstojníci, politika v určitém smyslu podvádí. Vzbuzujíc některými svými vlastnostmi hořkost a nelibost, posílá vám k vojenskému zpracování lidi předem otrávené. Ačkoliv za to ovšem nemůžete, tento fakt existuje.

Položíte patrně přísnou teoretickou tesí, že armáda vůbec nemá co dělat s politikou. Má a nemá. Jistě nemají politikové co dělat v kasárnách, ale určitou a to mocnou souvislost mezi politikou a armádou není možno odstranit: každý bude opravdu a dobře hájit a svými oběťmi udržovat jen ten stav, který za hodna

hájení pokládá. Jestliže přes to trváte na absolutním rozloučení armády a politiky, dovolu, abych vám dokázal citováním klasické definice války, kterou jistě také uznáváte a již se sami dovoláváte, že nemáte pravdu: „Válka je jen pokračování politiky jinými prostředky“. Tady se válka a politika tak přísně nerozlišují. Je-li válka opravdu pokračováním politiky, pak ovšem na bojování má velký vliv, jak kdo s tou politikou souhlasí.

Žádáte na mně, abych pokračoval v rozvíjení zdravé logiky. Mám dojem, že právě, jestliže takto soudím, jsem oběma nohama uprostřed zdravé logiky. Právě v zájmu brannosti, jestliže se už jiný zájem neuznává, měl by náš politický systém býti poctivou a upřímnou lidovou politikou, prospěšnou nejširším vrstvám. Poroučení právě tak jako morální kázání mají jen velmi omezený vliv. Nic nedělá tak dobré vojáky, jako pocit solidarity se svou zemí. Důvody tohoto pocitu neobjeví však člověk jen sám v sobě; musí nalézt i ve svém prostředí důkazy, že existuje solidarita, již je účasten.

Zdá se mi, že moji oponenti z důstojnických kruhů nemají správnou představu o současném stavu myslí. Dostal jsem v poslední době asi sto dopisů od mladých inteligentů, které pojednávaly o poměru k armádě; dokonce i dopisy jejich matek; některé z dopisů o tom pojednávaly satiricky, jiné zlostně, jiné hrubě a cynicky. Kdybych ty dopisy mohl důstojníkům poslat k nahlédnutí, obávám se, že bych jim nadlouho pokazil náladu. Dopis vojína X, který už připadá hrozný, byl z nich nejmírnější. Nemyslíte, že je spíše zásluhou než proviněním, jestliže někdo upozorní na tuto šířící se náladu? Jsou to, prosím, samí lidé, kteří už jsou nebo brzo budou také důstojníky. Hospodářská krize a některé korupční zjevy v naší politice docela je otrávil. Neříkám, že to má být a že to vyhovuje úzkostlivým a přesným požadavkům logiky, ale když už to jest, má se o tom aspoň vědět, a zejména o tom mají vědět politikové, kteří svým počínáním předem ničí všechny možné dobré výsledky vaší práce. „Důstojnické listy“ jistě správně napsaly:

„Jak to, proboha, zařídit v demokratické republice při plné práci parlamentní většiny, aby generálové mohli zjednávatí nápravu ve věcech politických a majetkových?“

To vskutku nijak nelze zařídit. Ale právě proto budou generálové ve své práci trpět za viny nespáchané, za viny politiků. Velmi často něco nemá být, ale přece to jest.

Názor na válku.

„Důstojnické listy“ žádají, abych „nekrmil“ veřejnost odporem k armádě. To ovšem nedělám, ačkoliv pravda na druhé straně jest, že, pokud mohu, krmím veřejnost odporem k válce a budu krmit. V té věci se se mnou nedá nic dělat. Zanedbával bych hrubě svoji povinnost člověka, který má to štěstí, že může psáti to, co jiní čtou, kdybych činil něco jiného. Ano, přeji si, aby odpor k válce byl u nás důkladně vykrmený. Kdo by lehkomyšlně chtěl vésti válku, patří podle mého názoru na lucernu. Nejbezpečnější a nejprospěšnější pro každý stát jest neválčit, a ten den, kdy válka byla zažehnána, je dnem tak velkého vítězství, jaké vůbec nemůže býti vybojováno na poli válečném. Jestliže si evropské lidstvo ještě jednou dopřeje luxus války, podá tím kormutlivé doklady o své pitomosti. Jinak na válku se dívati není mi dáno.

Při tom ovšem, poněvadž se chci vždy na věci dívati realisticky, nemohu zcela vyloučiti (ačkoliv v to nevě-

řím), že tento truchlivý duch pitomosti mohl by nabýt převahy v některém národě jiném, a že by pak před námi stála otázka obranné války. Jak se na tuto tragickou nutnost dívám, vložil jsem loni v obšírné debatě s radikálními pacifisty. Jestliže nějaký přesvědčený demokrat by byl tak chabý, že by odmítal hájit se zbraní v ruce svůj systém třeba proti oživlému monarchismu nebo fašistické nebo nějaké jiné diktatuře, je to jen parazit demokracie, právě tak, jako by přesvědčený komunista v Rusku byl jen parasi-tem svého sovětského zřízení, kdyby je nechtěl hájit zbraní proti cizí invasi.

Vším svým psaním vychováváme lid jen pro válku obrannou, pro takovou, kdy by každý živě cítil zřejmou nespravedlivost útoku. Pro něco jiného vychovávatí nebudeme. Vychováváme lidi, aby ctili spravedlnost, a věřte, že proto vychováváme z nich dobré vojáky pro obrannou válku, kdyby jí bylo potřeba. Nejsou tak dobří vojáci jako ti, kteří bojují v souhlase se spravedlností.

Otázka psychologie v armádě.

Je to, pánové, marné; co bylo, není, a důstojníci v demokratické armádě mají desetkrát nebo stokrát větší povinnost býti psychology, než v armádě monarchistické. Válka je odborné vyvrcholení a vedení celé spousty laických skutečností, mezi něž patří psychologické uzpůsobení občanstva. Dobrá armáda jest: dobré zbraně + dobrý výcvik + dobré zásobování + dobrý duch čili dobrá nálada vojska. Tato poslední složka je právě tak důležitá jako kterákoliv z před-ěšých. Jak bych se vzhledem k tomu neměl starat o psychologii vojáků, to nechápu. Mám živé podezření, že mnohem více se na branné síle armády proviňují ti, kdo se odmítají o to starati. Uskutečniti ovšem onu národní solidaritu, z níž jedině pramení dobrý duch vojska, a která vzbuzuje v každém vojínovi pocit, že háje stát, hájí i svůj zájem a zájem svých nejbližších, to není v silách důstojníků. Na tomto poli řadí jako krteci jiní pánové. Nedívám se na důstojníky jako na viníky, nýbrž jako na poškozené, jako na někoho, komu jiní kazí práci, k níž ho povolali. Zdravá logika, která jest mi přísně připomínána jakožto osobní zá- vazek, mi praví, že nejlepší jest ta armáda, která se skládá z lidí, bojujících za svou věc a za své přesvěd-ění. Má-li někdo nějakou jinou vojenskou teorii, nechť s ní vyrukuje. A zdravá logika mi dále praví, že, jestliže počet takových lidí v armádě mizí, ať z těch nebo z oněch příčin (velmi prosím, aby mi bylo věře- no, že mizí), má býti aspoň varováno, a mají jiní lidé, ne důstojníci, býti na to upozorněni, aby se napravili.

Toto je celý rozsah mé — ztřeštěnosti, jak to bylo nazváno.

F. Peroutka.

p o z n á m k y

Evropa — nikoliv snadno a rychle

Ve Francii velký zájem o střední Evropu, o podunajské státy, o jejich hospodářské semknutí či vzájemná přednostní cla, ne-li jejich hospodářskou federaci... však už víte, ačli vůbec kdo přesně ví. — Velký zájem tedy, který od několika dní nápadně a neočekávaně vzrostl; přesně od druhého páně Tardieuova výjezdu do Ženevy, od onoho, kdy tam konferoval se zástupci všech oněch podunajských států. Máme také už dva projevy oficiální. V úterý 2. března, za oné manifestace, kterou uspořádal francouzský senát na počest presidenta Masaryka, řekl předseda zahraničního výboru, senátor Berenger, m. j. toto:

„... jsme šťastni, že ve střední Evropě, jejíž rekonsti- tuce je stejně nezbytná francouzské bezpeč- nosti jako francouzské prosperitě, trvá národ prodchnutý láskou tak synovskou...“ Současně se konala schůze finančního výboru poslanecké sněmovny, na níž inter- venoval Tardieu k vůli čs. půjčce, zmiňuje se rovněž o pro- blému, o kterém tuto jednáme. Výborové schůze nejsou ve- řejné, doslovné znění Tardieuova projevu známo tedy není. Je jisto, že Tardieu mluvil o oportunitě hospodářského sblížení podunajských států a o sympatiích, s nimiž francouzská vláda tyto snahy sleduje. Lze dokonce míti za to, že je líčil jako snahy patronisované Francií, jako události pod záštitou Fran- cie, která v té příčině „postupuje v plném dorozumění s Anglií a s Itálií“.

Poznamenejme mimochodem, že pokud se týče slov uvede- ných právě v uvozovkách, je zatím třeba vyčkat potvrzení, jak pokud se týče jejich doslovného znění, tak pokud jde o přesný jejich dosah a význam.

Ze všeho toho plyne jedna jistota: máme v řešení podunaj- ského problému ne-li velmoci tři, tedy jistě aspoň jednu, a tyto velmoci, po případě tato velmoc, sobě podunajský problém jaksi p ř i s v o j u jí: jejich (resp. její) bezpečnost a prosperita jsou jeho funkcí.

Druhá kapitola: německý tisk, zdá se, je znepokojen, že „plné dorozumění Francie s Anglií a Itálií“ Německo opome- nulo, a francouzský tisk zaznamenává toto zklamání, toto po- dráždění, s velkým zadostiučiněním. Abych citoval: „Doutnák mezi Francií a Německem zas už tedy hoří“.

Projevy senátora Berengera a Tardieuův některé lidi asi potěší. Některé, a snad mnohé. Řeknu bez obalu, že k oněm potěšeným nepatřím. Řeknu dále, že bude-li toto slibné tempo zachováno, bude-li se touto slibnou cestou pokračovat, dojde se stran „hospodářského sblížení podunajských států“ přesně tam, kam se došlo cestou k evropské federaci a kam se j i s t o- j i s t ě dospěje také stran problému „mezinárodní armády“, to jest v nejlepším případě do slepé ulice, v průměrném případě k písku metaněmu do očí, v nejhorsím, bohužel však také vpravdě nejobtřebnějším případě k novým zmatkům a k zveli- čené mizerii. — „Podunajské dorozumění“ (hospodářské) je pouhou miniaturou, ale miniaturou sourodou francouzskému návrhu na evropskou federaci, resp. první její fázi, „evropskou hospodářskou součinnost“. Chci tím říci, že jsou to dva orga- nismy, jejichž život a smrt jsou dány přesně týmiž činiteli. Briandův plán padl, protože byl ve skutečnosti nikoliv plá- nem vzhledem k Evropě, za který se vydával, nýbrž plá- nem vzhledem k Francii (a z téže příčiny padne také francouzský návrh na „mezinárodní brannou moc“); do- stane-li se „dorozumění podunajských států“ na stezky po- dobné či jen obdobné, ztroskotá rovněž.

Je načase mluvit zpřímá, to znamená říci, že potud, pokud se Evropa — a podunajské hospodářské dorozumění je také Evropou, byť jen v miniatuře — bude „dělat“ s myšlenkou na „bezpečnost“, na „prosperitu“ toho onoho státu, toho onoho národa, bude všechno marno. To znamená, že „dělat Evropu“ (a byť byla jen podunajskou dohodou) předpokládá revoluci v historické představitosti, v historickém myšlení. Musíme si uvědomit, že Evropa, anebo — abychom zůstali na své skromné souvrati — „podunajské dorozumění“ (ať jen hospodářské: opravdu se však oddáváte ilusi, že mezi hospodářským a poli- tickým je nepromokavá stěna, to jest, že se lze dorozumět hospodářsky a ponechat politické in suspenso?) není Česko- slovensko + Maďarsko + Rakousko + Jugoslavie + ... , nýbrž že to je čímsi zbrusu novým, stejně tak jako sloučenina není jen součtem svých prvků, nýbrž čímsi nad to, čímsi no- vým! Trvám, že i mezi státníky, že i mezi přeborníky evrop- ského myšlení je jen velmi málo takových, kdo svedou onu re- voluci své obratovnosti.

Je třeba míti odvahu říci toto: krom vzácných výjimek — které však radno hledat všude spíš než mezi profesionálními politiky a diplomaty — „evropská“ myšlenka nejen postrádá onoho nezbytného pozadí, bez něhož je planou rétorikou, a který lze přibližně formulovat slovy „p o h o t o v o s t k o b ě- t e m na státní, na národní državě“, nýbrž je naopak provázena pozadím více méně maskovaným, více méně zapíraným, a který třeba formulovat přibližně takto: „p o j i s t k a na státní, na národní državu“.

Trvám, že s touto neutrální rezervou, a byť byla netoliko maskována, nýbrž vskutku jen podvědomá, je všechno úsilí, všechno donucování, všechno domlouvání marné. Chtěj či ne- chtěj — „nichts ist so fein gesponnen, dass es nicht kommt

auf die Sonnen“ — jak řekl onen starodávňý a anonymní Freud...

Cítím jasně, teď že bych měl začít konkrétně, či aspoň realisticky. — Vím přesně, co říci stran praktické možnosti, jak uskutečnit podunajský plán, o němž, jak se právě v „Le Temps“ dočítám, „Lidové Noviny“, praví, že „vyměs-li se ta která velmoc, je to plán neuskutečnitelný“. Vím to velmi přesně, ale vím neméně, že přede mnou stojí jiná velmoc, československá censura, ona velmožná instituce, která se už 14 let snaží popřít světu tváří v tvář, že jsme státem zralým pro demokracii, to jest „pro diskusi“, i přičí se mi vystavovat „Přítomnost“ hmotným následkům onoho nepokrytého výrazu, k němuž mě vede každodenní četba novin francouzských. Utěšuji se myšlenkou, že čtenáři „Přítomnosti“ umějí číst mezi řádky. Ale je třeba vědět, že „podunajské hospodářské dorozumění“ předpokládá ochotu k o b ě t e m sice všestranným, ale úměrným prosperitě, moci, državě smluvních stran, a je dále třeba mít velmi dobře na vědomí, že je-li normálním následkem onoho dorozumění prospěch všech, tedy i všech těch, jimž by prospělo jen nepřímě, není spolehlivějšího prostředku, jak ho znemožnit, než jakým je víc či méně zastřená naděje jednoho jediného, že by totiž projektované dorozumění, dohoda, jak chcete, bylo dorozuměním, bylo dohodou j e h o.

Richard Weiner (Paříž).

Vzniká už národ podkarpatských Rusínů?

(Úřady proti svépomoci.)

Od převratu, kdy jsme získali Podkarpatskou Rus, marně jsme se ohlíželi po podkarpatských Rusínech, po „národu podkarpatských Rusínů“, jak o nich mluvila Saintgermainská smlouva. Tento „národ“ se nám hned od počátku rozpadl ve strany a jazykové směry. Totiž ani to není správné, řekneme-li, že se rozpadl. Nebylo ho a nepovstal. Kmenové a krajové skupiny, jež byly překlenuty nově vzniklou zemskou jednotkou, vystřídali agrárníci a komunisté, Velkorusí a Ukrajínci, čechofilové a čechofobové. V každém národě ovšem jest stranicí, a nedostatek stranicí jest příznakem národní stagnace. Ale tohle tříštění podkarpatských Rusínů není stranicí, to je rozpad. Lidé velkoruské a ukrajinské orientace nejsou podkarpatský Rusínů různého směru, to jsou dva národy, dvě literatury, dvě kultury. Agrárníci a komunisté, to nejsou dvě strany: to jsou Rusové „podkarpatský“ a „zakarpatský“ — neboť našim komunistům, kteří mají povinnost orientovat se podle Moskvy, neleží toto území před nebo pod Karpatami, nýbrž „za“ Karpatami — tedy opět dvě základně různé orientace, dva národy.

Tohle hrozné rozložení, bohužel, není jen věcí přechodné generace. Vidíme, že mládež, zejména i intelektuální mládež, v něm pokračuje s energií větší, nežli jakou projevovali otcové. A jestliže přicházel k nám do Prahy z Podkarpatské Rusi ten či onen národovec, mladý literát, politický předák, učitel, a stěžíval si, že Praha nehýbe s chybami tamního režimu a jest k němu slepá, tu náš člověk, který těžce cítí stíny podkarpatské administrativy, měl vždycky jistou úlevu v tom, když mohl opáčit: Ale, kamaráde, nesvalujte všechno na administrativu. Ta je konec konců taková, jakou vý si zasloužíte. (Tato realistická lecke, kterou jsme před válkou kolikrát dávali sami sobě, a která jistě polepsila mnoho na našem národním charakteru, nemůže škodit našim Podkarpatorusům.) Stžujete si na zřizování českých škol, a vůbec na vnikání českého jazyka. Ale, což to není přirozené, že pokud se nemůžete dohodnout o nejzákladnějších základech své rusínštiny, nemůže váš jazyk a vaše národní kultura projevovati přitažlivost a assimilační sílu? Žalujete, že vaši političtí lidé, jakmile projeví jen trochu samostatného názoru, jsou ihned odstavováni jako nespolehliví a nebezpeční — ale proč od nich utíkají zpravidla nejdříve vlastní spolunárodovci? Proč člověk, který se trochu — ať sebeloyálněji — exponuje proti režimu, jest rázem opuštěn svými přáteli? — Lkáte nad tím, že vaše literární tvoreni nemá resonancí, že vláda nepodporuje vaše publikace — ale proč nedovedete vzniknout trochu do lidu? Proč to neděláte jako naši buditelé, nejdete s knížkami po kapsách do vesnic a neučíte lidi číst a mít rád knihy? — Bědujete, že vaše osvětové instituce — udělali jste si, rozumí se, hned Prosvitu a Duchnoviče, dvě najednou — tonou v nedostatku. Ale proč nepodniknete takového něco, jako dělali Češi, když sbírali na své Národní divadlo? Sbírkou pod heslem „Národ sobě“ až do poslední vesnice na Verchovině, byť zrovna tam to snad vyneslo jen nějakou desítku, ale aby se ta vaše kultura stala opravdu obecným majetkem, aby i ten gazda z Užoku, který by na ni dal padesátihaléř, ji pokládal za svou věc a měl pocit obecné solidarity půlmilionového kmene?

Tohle vždy jsme mohli říci v odpověď na takové stížnosti, a bylo nám při tom úlevou, že vina za smutné poměry na Pod-

karpatské Rusi není jen na nás, že jest i na tomto lidu a jeho nepoččetně inteligenci, kteří nedovedou býti národem podkarpatských Rusínů.

Ale od nynějška už nebudeme moci užívatí této vytáčky. Stalo se totiž toto: Po prvé od převratu, po prvé v dějinách osvobozené Podkarpatské Rusi byla manifestována jednota podkarpatoruského národa. Činitel velmi neutrální, ale velmi silný, silnější všech literárních a politických dělítek to způsobil: H l a d! Hlad, jakého tam již dlouho nebylo, ačli kdy vůbec.

Governér Beskid, úředník, v jehož funkci embryonálně jest ztělesněna slíbená autonomie území, vytvořil svépomocný sbor pod heslem pomoci hladovícím. Nejurputnější protivníci stranicí, velko- i malorusky orientovaní, řeckokatolíci, pravoslavní i židé, agrárníci, socialisté, sojuzisté i komunisté, všichni se sešli pod jedním heslem. Usnesli se na stupnici „národní daně“, poslanci a senátoři po půldruhém tisíci, svobodná povolání po tisícovce, duchovní tolik a tolik, státní zaměstnanci pět procent měsíčního platu atd. Solidarita, jaké tu ještě nebylo, Češi ani Maďaři neodolali imponující síle první manifestace jednoty podkarpatského národa a připojili se k ní. — Národ podkarpatských Rusínů, o němž mluvila mírová konference a který posud nebyl, pojednou zde stanul. Leč co se stalo?

Stalo se to, že státní administrativa, na místo aby uvítala tento počín občanské svépomoci, se ho lekla. Zemský úřad v Užhorodě chce patrně, aby byl pokládán za jediného spasiatele lidu — při čemž nechceme připomínat, kdo se při tom politicky veze.

Zkrátka a dobře: organizační výbor byl proskribován. Lidé, kteří si nemohou dovolit býti dosti samostatní, se z něho odtahují a odtáhli. Jest možné, že úřední pomoc, kterou přivezl zemský prezident hladovějícím Rusínům z Prahy, a kterou ovšem nesvěří svépomocnému výboru, bude větší než co by byli sebrali pořadatelé svépomocné akce. Ale, co se při tom ztratí — neboť Beskidovu akci dnes lze pokládati již za ztroskotánu — jest onen morální účinek, že podkarpatský lid solidárně a svépomocně sám pro sebe vykonal čin v obecně národní tísni. Tento morální účín mohl býti počátkem uvědomělé jednoty národa podkarpatských Rusínů — a náš režim jej udusil. — To je vina, která převáží všechnu práci, kterou Češi pro Podkarpatskou Rus vykonali. Sta—

Rozdíl mezi bulvárním a červeným tiskem

Je velmi správné, že se u nás ujal název tisk „červený“ a ne „bulvární“, jak se také někdy říká. Byla by to urážka pro pařížské bulváry. Charakteristické vlastnosti červeného tisku jsou: zamlčuje fakta nebo je zkručuje, dělá nápovědi a klade řečnické otázky, jež průměrného čtenáře svádějí k chybnému závěru, je osobní a nepřesný, laický a neodborný, vydražďuje nejnižší pudy, a to všechno plánovitě za tím účelem, vyvolat zmatek, dostat se v něm k politické moci a té využítkovat pro osobní cíle. To po stránce redakční. Technicky činí se nápadným velkými, po případě různobarevnými, nejčastěji červenými nadpisy.

Nic z toho nenajdete u pařížského bulvárního tisku, který byl našemu tisku červenému vzorem toliko v tom, že přináší jen stručné informace o aktualitách, z nichž ovšem všimá si zejména mimořádných případů života soukromého a osudů lidských vůbec, ale ne proto, aby skandalisoval, nýbrž aby ukojil lidskou zvědavost. Nesleduje účelů výchovných ani politických, jež my považujeme za hlavní. Není sprostý; je — jak Francouzi sami tvrdí — úplatný, ale to dle mého názoru není proto tak důležité, poněvadž jeho vliv na veřejné mínění je nevelký.

Francouzi by patrně nesnesli náš červený tisk. Vysoká společenská vyspělost pomáhá jim svými vžitými formami dostat se hlade přes těžké konflikty života veřejného. Při poslední vládní krizi, jež svým rázem tolik sváděla k osobnímu boji, setkali se několikrátě vůdcové obou nepřátelských táborů, pp. Tardieu a Painlevé. Rozcházejíce se, neopomněli zdůraznit žurnalistům, že jejich rozhovor byl svrchovaně přátelský. A jako tito dva vůdcové, chovala se i žurnalistika. Někdy dlouho nepoznáte — neznáte-li list blíže — komu drží palec, protože svému muži nedělá reklamu a svému odpůrci nenadává.

Parlament má zřejmý výchovný účinek na tisk. Srovnáte-li poslední debatu o vládním prohlášení franc. vlády s podobnými debatami našimi, dobře vidíte rozdíl kultur. Francouzský temperament se vybíjí duchaplností, ale jinak drží se věci, nechává stranou osoby. Jde to tak daleko, že poslanci se nejmenují svým vlastním jménem, nýbrž jménem okresu, který zastupují. To do velké míry zachovává i tisk. Jaké to je odosobnění veřejných zájmů, jak jiná je to práce! Tím nechci říci, že jsou Francouzi andělé, podle všeho je tu ku př. korupce mnohem větší než u nás, ale zase jde o formy boje proti ní. Naši poli-

likové a naše noviny potírají odpůrce jako by byli přesvědčeni, že — až ho potrou — zmizí poslední nepravost se světa, zavádné království boží na zemi a že proto — když už je to naposledy — je dovolen každý, nebo skoro každý prostředek. Zatím stejný boj nás čeká zítra, pozítíí i za 100 let, a proto nezbyvá, než usilovat o formy, které by tento věčný boj usnadnily. Potírám-li nemravnost tak, že užívám prostředku, který se dotkne mravního citění veřejnosti na jiné straně, nic jsem jí neprospěl.

Všimněme si parlamentu a tisku u nás. V ústavně právním výboru projednává se bankovní předloha. Sedí tam nejlepší lidé, jež strany mezi svými poslanci našly, a radí se dost věcně o předloze. Až přijde předloha do plenu, promluví snad také některý z odborníků, ale podle nich přijdou řečníci noví, jejichž útelem bude před kulisami bankovního zákona uspořádat představení pro jednotlivé strany. To už se nebude pracovat s materiálem odborným, Salome se vynasnaží svým tancem přinést své straně hlavu nějakého Jochanaana.

A tisk? Nejpustší osobní boj. Když čtete nekonečné polemiky o bankovních ředitelích, vidíte, jak hroznou úlohu hraje v našem životě malicherná závistivost. Nebojte se prorokovat, že příslušná ustanovení zákona dopadnou špatně. Z malicherných pohnutek nemůže vzejít dobrá věc. Taková polemika v bulvárním tisku pařížském je nemyslitelná.

V osobním boji, jak se u nás pěstuje zejména v tisku, leží pro nás veřejný život velké nebezpečí. V poslední době začíná se to nahlížet, ale lidé si nevědí rady. Proti názorům prý nelze bojovat jinak než bojem proti osobám, jež je šíří. Šetríme-li těchto osob, podporujeme prý jejich škodlivé názory. Nelze prý rozdělít boj proti osobě a věci. Nuž, mluvmе konkrétně. Prof. Engliš uveřejnil koncem minulého roku asi 3 články o příčinách hospodářské krise. Engliš jistě sledoval i účel politický, ale ani na okamžik nepouští mezi vědecké úvahy. Teorie deflační dovedla ho i k tomu názoru, že se snížení neubrání ani povné platy zaměstnanců. Nezapomněl říci, že je ovšem nutno současně snížit ceny. Články vyvolaly prudký odpor. „Sozialdemokrat“ napsal na první straně svého listu článek nadepsaný „Agent der Bourgeoisie“, jehož obsah odpovídal nadpisu a v němž se tvrdilo, že Engliš nesmí už nikdy zasednout na křeslo ministra financí. Redaktor nechal věc skoro stranou a obíral se osobou dra Engliše, kterého nenávisným způsobem strhal. Toť jest osobní boj, který jest zhola zbytečný. U nás jsou nyní tak rozvášněné, že nikdo nevidí, jak je to nešťastné. Důvěra našich politických metod nás tak zaujala, že čtíme v sobě jakoby nějaké vyšší poslání, jež nesmí ustát, dokud nepřijde nepřítel z kořene. Dokonalý chlíliasmus. Dnes nejen nemám, ale nesmím se skutečnými lidmi, svými bratry, a náh každý je nějak nehodný, zacházet lidsky, v klamně věře, že zítra budou všichni hodni. Pokrok lidstva jde pomalu a život člověka je krátký. Jde především o náš život. Vyšším a splnitelným úkolem je hledat a nalézat formy, jež umožňují nám být dnes slušně a radostně se svými nehodnými bratry, nepřítelny je — i pro budoucnost — udělat z nehodných hodné, i když se o to musíme neustále starat, pro ten pomalý pokrok. Postavit místo závisti a nenávisti neřikám lásku, ale zachopení člověka s vyššího hlediska, přistupovat k němu s trochou shovívavosti, kterou plně reklamujeme pro sebe. Máme tak demokratickou ústavu, že nenajdeme demokratickéjší, ale při tom snad nenajdeme tři lidi, kteří by si důvěřovali. Zde je nebezpečí, ne v nějakých politických doktrínách. Červený tisk není nebezpečný proto, že je nedemokratický, ale proto, že dovede vědomě napsat „Tři miliony složený pro Jana Masaryka“, když byly složený u Jana Masaryka pro někoho jiného. To se nesmí psát v žádném politickém režimu.

Tisk a tisk. V době, kdy jsme měli ještě hodně peněz, udělal stát žurnalistická stipendia na cesty do ciziny. Dnes to nejde, ale jakmile to bude jen trochu možno, posíláme je zase. Do Francie nebo do Anglie. Jejich úkol nebudiž jiný, než studium otázky, o které mluvím. Lze udělat dobrý plán takového studia. Při tom ovšem by poznali mnoho jiných věcí, ale žádná by nebyla tak užitečná, jako poznání, že osobní boj v životě veřejném je nejen způsob nejzavřítelnější, ale i nejméně úspěšný.

Paříž, 29. února 1932.

Jos. Schieszl.

Nebude z toho zase nic?

Když jsme před třemi nedělemi psali o „skrytých souvislostech“ v úsilí o povinnou tělesnou výchovu a radovali se s radostmi nad tím, že už konečně něco bude, nečekali jsme, že máše radost záhy obrátí se v dvojnásobnou žalost. Čteme totiž v „Národním Osvobození“, že

organizace učitelské se po věci dotazovaly, ale byla jim na povoláních místech úředních existence takové předlohy, jež by vznikla v novější době a jež by byla nyní předmětem meziministerského jednání, rozhodně popřena. Před několika roky, jak známo, existoval takový návrh, povahy jen poloúřední, o němž byla jednotlivá ministerstva vyrozuměna, ten však byl uložen ad acta pro svou nevhodnost a pro odpor školských kruhů.“

Máme to tedy zase černé na bílém. Ukázali jsme již několika krátě, jak nevázně a neodpovědně vycházejí v novinách pokusné balonky, jakoby úřední zprávy, že už nějaká předloha je v meziministerském jednání (posledně 5. II. 1932), tedy ne před „několika roky“, jak informuje své čtenáře N. O., a pak — vyvracení, chlácholení a — nic. Koho se vlastně bojí podavatel návrhu? Ukázali jsme minule, že ani občanské, ani socialistické strany nejsou proti povinné tělesné výchově, dokonce ne takové, která se přibližuje předvojenské výchově. Vždyť princip dobrovolnosti, jak se praví v odůvodnění prvního návrhu na předvojenskou výchovu, bude spojen s „principem největších výhod“, dokud by se „celá věc nevzšla“... Jaké pak tedy strachy?

Dokonce když princip tělesné výchovy je správný. Žádný normální člověk nebude proti tělesné výchově, která pečuje o zařizování hřiště, tělocvičen, basénů atd., a každý by uvítal rozumný návrh, podepřený ovšem rozpočtem, kolik to všechno bude stát a zda to není hubdý. Jsou-li však tyto návrhy od let doprovázeny jednak výklady lidí, kteří o opravdové tělesné výchově a dokonce už o pedagogice nemají ani zdání, a spouští-li se kromě toho občasně hromobítí na zrádce národa, kteří nevěří v samospatitelnost bezduché „branné výchovy“ (o které jeden pan generál mluví to, druhý ono), pak máme oprávněný důvod nevěřit v opravdovost veškerého snažení, zvláště když nevychází ze své zakuklené tajemnosti.

K tomu přistupuje naše druhá žalost, o níž jsme se na počátku zmínili. Vyslovili jsme již minule obavu, že sami naši vychovatelé si mohou splést školu, o níž už Komenský říkal, že je dílnou lidskosti, se školou pro záložní důstojníky, a udělají z povinné tělesné výchovy (neboť „žijí mezi lidem a znají jeho přednosti a vady, a vědí, jak jej podchytit“, jak praví odůvodňovatelé původního návrhu) něco, o čem se vojenské správě ani nesnilo. A hle: Podali učitelé-vojáci (kteří zjednodušili zmatané organizační poměry v učitelství tím, že si založili nový spolek) memorandum, v němž (jak píše Národní Osvobození) ujistili náčelníka generálního štábu svými sympatiemi pro předvojenskou výchovu ve školách. Zároveň ovšem naznačili, že tyto sympatie dostanou vážné trhliny, zůstane-li i nadále jejich volání po spravedlnosti bez výsledku. Touto spravedlností je pak započítání doby přesení služby vojenské do služby civilní, které jest jim odíráno. Začíná se tedy z předvojenské výchovy dělati koňský handl. Očekáváme, že teď najednou začnou ujistňovat náčelníka generálního štábu svými sympatiemi studenti, soukromí úředníci, právníci, inženýři atd., atd., aby jim vymohl v soukromých službách započítání přesení služby, a oni ho podpoří — v „branné výchově“. Máme snad také ujistit náčelníka generálního štábu svými sympatiemi předem, kdyby veřejně toto handlování odmítl?

Je-li tělesná výchova správná, nepotřebuje se stále okrašlovat heslem brannosti. Řekli jsme již nejednou, že jen lidé velmi nereální a nepraktičtí jsou pro „krásné příklady světu“, t. j. pro zrušení armády bez ohledu na celkovou situaci světovou. Branná výchova však, zapominající na mravní stav národa, visí ve vzduchu, i když bude tělesnou výchovou vychovávat „zdravý národ“. Domníváme se, že vojenská správa měla by zvláštěním dopisem poděkovatí těm ukvapencům, kteří z veliké horlivosti dovedli rozumný návrh na povinnou tělesnou výchovu tam, kde je dnes — že ho totiž nikdo nemůže brát vážně, vidí-li zjevy, které tento návrh doprovázejí.

T.

Co se vleče, neuteče

Jsou dvě otázky, o kterých se stále píše a mluví, aniž bychom se dostali o krůček kupředu: otázka úspor ve státní správě a otázka reorganizace státní správy. Otázka úsporné a kontrolní komise je pomalu v takovém stadiu, že můžeme říci: dobrou noc. Je hádka o to, jak má být složena. Kdyby parlament chtěl opravdu šetřit, nepotřeboval by k tomu úsporné komise. Stačil by na to rozpočtový výbor. Stačilo by, aby parlament důrazně uplatnil to právo, které má: právo povolovat rozpočet, právo povolovat státní příjmy a vydání. Bylo by potřeba úsporné komise, kdyby parlament sestavil státní rozpočet tak, aby do něho byly pojaty jen položky skutečně potřebné a náležitě zdůvodněné? Bylo by potřeba úsporné komise, kdyby rozpočtový výbor prošel položku rozpočtu

za položkou a nad každou se zastavil, uvažuje o tom, povoluje-li se náklad skutečně na věc potřebnou, jejíž neuskutečnění by znamenalo vážnou škodu státu nebo některé jeho sociální složky? Kdyby parlament pod tímto zorným úhlem prošel rozpočet, poznal by, jak jest nesouměrný. Jednou na věcech potřebných se šetří, po druhé bohatě dotují se věci, s jichž uskutečněním bychom mohli klidně počkat, aniž z toho někomu vznikla škoda. Parlament příliš přijímá rozpočet tak, jak se mu podává, tak, jak vyšel z jednotlivých resortů. Je přirozeno, že jednotliví úředníci v ministerstvech se snaží, aby pro věci, které spadají do jejich agendy, dostali co největší prostředky. Dovedou si získati podporu politických stran. Bylo by pak věci parlamentu, aby takový návrh považoval jen za návrh, který musí zredigovati, upravit tak, aby na věci potřebné pamatovalo se nejvíce, na věci méně potřebné méně, aby tak rozpočet odpovídal celkovým potřebám, aby nefavorisoval jednotlivé dílčí méně důležité zájmy a potřeby. Kdyby parlament takto upravil, zeshkrtnal rozpočet, nebylo by kontrolní a úspěšné komise potřeby.

Vynořily se již některé návrhy, jak docílit úspory ve státní správě. Jeden z nich jest apel k státním zaměstnancům, aby sami přišli s návrhy na úspory. Návrh na první pohled hezký, byť ne právě nový. Byl to dr. Rašín, který jednou přišel s tímto námětem; nevrátil-li se pak již k němu, to proto asi, že z praxe poznal nemožnost praktického provedení tohoto návrhu. Jest mnoho státních zaměstnanců, kteří by mohli podat návrhy, kde by se dalo šetřit. Ale sotva s nimi přijdou. Byly by z toho různé nepřijemnosti. A výsledek? Žádný. To nešetření ve státní správě má trochu hlubší kořeny, než aby na to stačila dobrá vůle toho či onoho zaměstnance.

Navrhovalo se také, aby byl uveřejňován seznam subvencí, které udílí jednotlivé resorty. Tento návrh měl jeden kaz: žádá se, aby subvence vyúčtovaly jen některé resorty, ač bylo by spravedливо mít jasno o subvenční politice všech ministerstev a úřadů. Ale i to je návrh, který již předem je odsouzen k nezdaru. Subvence! To je jedno z hlavních výrobních tajemství našeho stranictví a sotva kdy se dočká náš poplatník toho, aby viděl, v jaké formy subvencí se mění jeho daně.

S reformou veřejné správy je to podobně jako s úsporami ve státní správě. Jako by nade vším tím bylo napsáno: zanechte naděje...

V. G.

národní hospodář

Soumrak „zdravé finance“

—a, Londýn, v březnu.

I.

Svět je dnes samá krize a ochotných lékařů je všude plno. Na štěstí či neštěstí jsou to povětšinou lidé, kteří mohou jen mluvit a psát a nemohou svých léků vyzkoušet v praxi na onom nesmírně trpělivém králiku, kterému se říká obecnostvo. Těch lidí, kteří mohou jednati, je poměrně velice málo: jsou to státníci vůdčích zemí, kteří v celé poválečné době jednají podle rady bankéřů. Průmyslník, který zastupuje výrobu, je odstaven na druhé místo, bankéř, který ovládá nástroje směny, je dnes pánem hospodářské situace. Kam nás toto vedení a panování přivedlo, cítíme dnes všichni na vlastním těle, nevyjímaje už ani bankéře samy.

Falešná proroctví.

Kdyby někomu bylo do zábavy a chtěl si její předmět vybrati v tomto oboru pro zábavu jinak zcela neplodném, mohl by probrati ročníky vážných časopisů od roku 1919 a sestaviti přehled, co za všechna ta léta bankéři radili — jednotlivě, na valných hromadách bank nebo na mezinárodních konferencích reparačních a znaleckých — a co pak následovalo z těchto rad, jichž vlády, parlamenty i diktátoři vesměs poslouchali. Kdo by se chtěl pobaviti ještě lépe, mohl by si sestaviti dvanácti-

letý seznam toho, co bankéři předpovídali, vždycky s náležitým sebevědomím a povýšeností, a pak připojit z pozdějších týdnů, měsíců a let, jak to ve skutečnosti vždycky a důsledně dopadlo (naopak, aniž pánové přišli do rozpaků o nové proroctví, které dopadlo zase opačně... atd. až do r. 1932. Kdo má smysl pro dramatickost, mohl by si přát, aby všichni tito proroci byli postaveni do řady před shromážděnými zástupy nezaměstnaných a každý z nich aby musel stokrát povýšeným hlasem odříkat, co od r. 1919 hloupého nazýval, načerpal by byl poslán domů, aby to tisíckrát opsal.

V hodině dvanácté.

Bohužel světu není do smíchu a s poetickou spravedlností tohoto druhu nebude tedy nic. Jde o záchranu kapitalismu, když se blíží jeho hodina dvanáctá. Hospodářský problém světa se změnil za poslední rok hluboce. Jak prof. Keynes ukázal v nedávné přednášce, „otázkou už není, jak dostati hospodářskou činnost světa z průhlubně na normální výši, nýbrž, jak předejiti skoro úplnému zhroucení finanční struktury moderního kapitalismu“. Je mnoho, velmi mnoho lidí, kteří vidí ve finanční katastrofě nejkratší cestu k lepší budoucnosti. Ale ani těm není volno při pomýšlení, kolik utrpení musí přinést i krátký chaos v hustě zalidněných zemích s vysoce vyvinutou dělbu práce a pro obyvatelstvo, jež s celým svým denním živobytím závisí na nepřehledné řadě směn, které by najednou byly rozmetány, kdyby se finanční soustava zhroutila náhle, bez výstrahy a bez přípravy.

Výchova bankéřů.

I zde v klidné a rozvázně Anglii je dost lidí, kteří — soudíc ovšem jen dle jejich slov — by nejradyji viděli několik reprezentativních bankéřů viset na lucernách v Hyde Parku. V praxi by to nebylo tak zlé, a bezpochyby by pomohli i bankéři honit v Hyde Parku klobouk unesený větrem. Nedají si však vzíti přesvědčení, že moderní bankéř je Mefisto a Jidáš v jedné osobě. I tento soud je ukvapený a mylný. Moderní bankéř se nedopouští většího hříchu, než že spolu s ostatními třídami a stavy snadno považuje zájem penězoměnce za zájem celé společnosti. Sám však věří tomu, co povídá, a je sám nejvíce udiven, když to všechno potom dopadne jinak.

Vysvětlení tohoto zjevu je snadné: byl odchován naukou, která se na dnešní poměry už nehodí, která dnes je nejen zastaralou orthodoxy, nýbrž úplnou a vysoce rozkladnou pověrou. Byl na příklad vychován ve víře, že zlatý standard je středem hospodářského vesmíru, kolem něhož se celý hospodářský svět točí. Věřil tomu, jako staří věřili, že se slunce točí kolem země. Dnes je sice udiven, že mu střed jeho vesmíru dělá kotrmelce a planety běhají na křivo, ale jeho stará víra, neb lépe řečeno pověra, není ještě otřesena. Vidí jen dočasnou poruchu a návrat ke zlatému standardu považuje za nezbytnost hodnou každé oběti, když ji ovšem přinesou jiní lidé. Mimo MacKennu všichni předsedové velkých anglických bank pošilhávali za tímto cílem v letošních valných hromadách a jedinou podmínkou bylo jim lepší rozdělení mrtvého kovu.

Fetiš zlatého standardu.

Anebo vezměme jiný, zrovna nyní nápadný příklad: Původ poválečné deflace jest v Americe (která

však dovedla už r. 1920 rychle ji zmírnit s novým pokračováním od r. 1929), pak následovala Anglie a jiné evropské země. „Zdravá měna“ a jiné pěkné názvy byly dávány tomuto hospodářskému flagelantství, zlatý standard jako nutný doplněk byl zaváděn aspoň bez zlata, když zlata nebylo a nebylo zač koupit. Guvernéři menších centrálních bank hleděli s náležitým pohrdáním na „potrhlé teoretiky“, kteří viděli v takovém slepém napodobení západu jen škodu a odvislost pro vlastní země. Dnes tatáž Amerika dělá něco, co podle všech orthodoxních pravidel „zdravé finance“ je inflací, a evropští apoštolové zdravé finance měli by se aspoň podívat do zrcadla, oč mají nos delší. Ovšem v Americe je také slovo „inflace“ strašákem, proto se tomu říká „reflace“. Ale tento trik příliš připomíná zbožného mnicha, který v pátek poželhal veřpovou a řekl: Budiž rybou!

U lože nemocného.

Strouhání mrkve nedodá však žádné náplasti na hospodářské rány a modřiny. Byla-li za posledních sto let doba, kdy bylo třeba konstruktivního myšlení, je tato doba nyní, a každá minuta je drahá. Dosavadní rádcové světa jsou letos už jaksí opatrnější, a ekonomisté, jimž aspoň vlastní hmotné zájmy nekalily zrak, hádají se vesele dál. Bankéřům šlo o peněžní zájmy, ekonomistům o vědecký prestiž, a výsledek je v obou případech stejný. Svět je jako pacient se zástupem lékařů-specialistů kolem lože, z nichž každý má oči upřené jen na určitý symptom nebo jen některé symptomy a každý má pro něj svůj specifický lék. Vkročí lékař nové doby, který nevěří v zázračné specifické léky a který v symptomech jen vidí ukazovatele, aby podle něho poznal stav chorého organismu jako celku. Pak řekne: Pánové, my neléčíme, my jen přisluhujeme přírodě. Příroda reaguje, asimiluje a nahrazuje choré látky zdravými, t. j. léčí. Naše lidské úsilí může být obráceno jen k tomu, abychom poznali a pochopili zákony přírody a pak připravovali příznivé podmínky pro její síly. Jako řekl už Bacon Verulámský, my můžeme ovládnouti přírodu tím, že posloucháme jejich zákonů.

Přirozené národohospodářství se rodí.

Každý živý organismus může být léčen jen podle přirozených pravidel přírodou daných. Hospodářská společnost, národní i mezinárodní, jest takový živý organismus, nikoli neživotný mechanismus. Lékařská věda vykonala za čtvrt století velkolepý obrat ku přírodě a jejím zákonům, a neubírá se jí zásluha, řekne-li se, že i zde průkopníky byli neodborníci, jichž mysl nebyla příliš zvykla na vyšlapané cesty. Je národohospodářská věda s to vykonati tento obrat také? Je s to považovati symptomy jen za prostředek celkové diagnosy, a viděti hospodářskou chorobu v celé úplnosti? Je s to odtrhnouti se od peněžního symbolismu, přihlížeti k hlavním funkcím hospodářského těla — výrobě, směně a spotřebě skutečných statků a považovati prostředky této směny za věc druhého pořadí, která se musí působiti přirozeným funkcím prvního pořadí? Jest zkrátka, nebo rodí se už aspoň národohospodářství, jež bychom analogicky nazvali přírodním nebo přirozeným? Odpověď jest: ano, rodí se.

II.

Boj o zlatý standard.

Anglie jest zemí, kde politici a finanční mandarin, když provedli hloupý kousek, nejsou s to chrániti pak odbornou reputaci konfiskacemi. Proto je možno na příklad toto v časopise bývalého ministra:

„Vzpomínáte si, když vláda Labour ztroskotala loni v srpnu, že vám v rozhlase pravili pp. Ramsay MacDonald a Filip Snowden, jak hrozné věci dolehnou na Velkou Britanii a celý svět, budeme-li odehnáni od zlatého standardu. Jedinou cestou k zachránění zlatého standardu bylo získati úvěry z Ameriky a z Francie, ale úvěry by nebyly poskytnuty, jestliže vláda Labour nepřivolí k vyrovnání rozpočtu snížením platů nezaměstnaným. A tak kabinet Labour Party se rozbil a Ramsay MacDonald a Filip Snowden byli zdraveni jako největší vlastenci od Nelsona a Wellingtona.

Ovšem za několik týdnů jsme opustili zlatý standard a pak finanční redaktoři začali nám povídati, že je to naprosto nejlepší věc, která se mohla přihoditi. Britské obecenstvo zapomíná rychle, a tak za pět měsíců potom profesor J. R. Bellerby, který přednáší národní hospodářství na liverpoolské universitě, má dovoleno říci pravdu v rozhlase a pravil toto:

„Před pěti měsíci vy a já jsme byli vyzýváni, abychom stáli při vládě v něčem, co bylo považováno za nejvážnější krizi od války. Zlatý standard byl ohrožen, a bylo nám řečeno, kdyby byl opuštěn, že naše peníze ztratí hodnotu; že ceny životních potřeb stoupnou; že bude následovati inflace a že půjdeme za Německem a Ruskem. Národní vláda byla utvořena, aby odvrátila všechny tyto věci tím, že zachrání zlatý standard. Tento pokus selhal a byli jsme donuceni zlatý standard opustit. Žádná z těch hrůzostrašných věcí nenastala. Pokles libry byl vítán nikoli jako pohroma, nýbrž jako znamení nové naděje, protože nutil každého kupovati britské zboží. Bylo by snad přeháněním říci, že John Bull cítil nějaké překvapení; skoro si na to zvykl. Ale posud se v tom nevyzná. Pořád by rád věděl, proč před pěti měsíci všechny autority se klaněly zlatu, kdežto nyní, jak se zdá, hledí na to zpět jako na kus těžkého snu; proč ještě před pěti měsíci zlatý standard byl stále ještě fetišem, kdežto nyní i ti, kteří tvrdí, že by měl být přiveden zpět, pečlivě dodávají „někdy“. Nemým úkolem odpovídati na tyto otázky. Chtěl bych však zde říci, že britský národ asi zcela správně se obrátil zády ke zlatému standardu a ohlíží se, jaký lepší systém by mohl vybudovati... Kdybychom byli setrvali při zlatém standardu, nebylo by ani pomýšlení na to, abychom pustili více peněz ven. Byli bychom donuceni následovati Ameriky, kamkoli by se tato obrátila; a Amerika, kde zlatý standard je pořád v platnosti, je stále vlečena dolů do větších hlubin. Dělníci jsou tam bez práce v poměru jednoho ze čtyř, a dno hlubiny není ještě dosaženo. Kdybychom my byli stále ještě na zlatém standardu, sdíleli bychom týž osud a dosáhli bychom asi tří milionů nezaměstnaných, jež lord Snowden předpovídal ve svém rozpočtu.“

Nový fetiš: ochranářství.

Do anglických hlav — aspoň do některých — se už začíná vkrádati podezření, že s platební bilancí, na niž se zakládá celé nové ochranářství, to také není tak, jak se to nyní podává, že tarifní kocovina mezi vládnoucími autoritami a jejich odbornými rádci nebude o nic menší než je kocovina zlato-standardová, a že účet pro národ může být daleko vyšší. Kocovina z devisových restrikcí, které jsou nejdrastičtější, nejneotesanější formou ochranářství, tak, jak se nyní provádějí, už se dostavuje všeobecně a za nějaký čas bude svět žasnout, že toto ekonomické monstrum se také zrodilo v hlavách odborníků. Bohužel, v každé jiné stránce přítomné krise jsou věci zrovna tak nevyjasněné, ač prakticky nebylo příležitosti nebo není ani možnosti natropit tak velkých škod. Jen nedomyšlená racionalisace a nepromyšlené kampaně úspěšné mohou se ještě postavit do této řady.

Zlořečení odborníkům.

Když takový stav věcí trvá léta, není divu, že lidé začínají zlořečiti, odborníkům politikům se zlořečí už tak dlouho, že si na to zvykli. Jedním z posledních, který si vybírá bankéře pro svou klatbu, je pan Emil Ludwig, a sice článkem uveřejněným — mirabile dictu — v Beaverbrookově „Expressu“. Nazývá to hrozným paradoxem, že národové přijímali radu peněžních pánů, kteří nejen měli za úkol chrániti zájmy své, nýbrž také zájmy tisíců klientů a spolumakcionářů, kterým byli odpovědni; prohlásiv věk odborníků za ukončený, p. Ludwig navrhuje — sám to nazývá fantastickým návrhem — aby všichni finanční a političtí experti byli zbaveni svých míst a aby tam byli dosazeni básníci a myslitelé — tak zvaní nepraktičtí lidé. Jako v Platonově státě tito noví vůdčové finance by neměli dostávat platů, nebo jen nejnižší mzdy jako je tomu v Rusku. Jako odpor proti ztrnulému odbornictví bez fantazie a pružnosti je to dobře řečeno, ale taková fešácká banka s básníkem v čele by byla dobrá pro operetu. Je však pravdou, jak p. Ludwig praví, že generálové a admirálové by měli býti vyloučeni z odzbrojovacích konferencí, kněží z porad o náboženské reformě, zkostnatělí profesori z diskuse o reformě universitního vzdělání.

Kdo je odborník a znalec.

Ozývají se ovšem také hlasy na obranu odborníků. Když někdo potřebuje kabát, neobjedná si jej u kováře, a když mu není velebně od žaludku, nezavolá řezníka. V každém takovém polemickém šlehu je kousek pravdy, ale celá polemika se stane zbytečnou, když začneme s jasnou představou, koho nazýváme odborníkem a koho znalcem. Pro odborníka platí stále ještě anglická definice, že je to člověk, který neumí nic jiného. Za znalce bychom měli uznati jen muže, který zná svou věc, ale je si vědom, že tato přítomná znalost není posledním slovem vesmíru. Odborná mysl je úzce soustředěná, často se nemůže odtrhnouti od vyšlapaných cestiček; znalec vidí širší souvislost, nepřisáhá in verba magistri, ale také neodmítá žádný nový názor bez vyšetření. I s p. Ludwigem je možno se dohodnout: básníci a myslitelé, kteří dovedou přehlédnouti celou karavanu lidstva, jsou povoláni, aby určovali směr, politiku a program; ale hledání prostředků a provádění jest a musí zůstatí úkolem znalců. Generálové nedělají nebo nemají dělat politiku, ale když už je vojna, řízení operací se nesvěřuje básníkům a myslitelům. Neschopnému generálu sultán poslal však hedvábnou šňůru a v Japonsku se od něho čeká harakiri. Když ne křesťanství a humanita, tedy aspoň vkus se odvrací od představy rozpáraného břicha v bance, a dokonce už v centrální bance, ale nějaká odpovědnost by tu měla býti přece. Je možno jen souhlasiti s p. Ludwigem, jenž praví:

„Jestliže chirurg nepočítá předem s jistými možnými komplikacemi, když operuje na žaludeční vřed, a pacient umře, příbuzní mohou podle zákona žalovati lékaře pro zanedbání profesionální povinnosti. Proč nemůžeme volati finanční znalce k odpovědnosti podobným řízením?“

Tak zvané „praktické muže“, kteří posuzují všechno jen podle toho, co to vynese, nelze vůbec nazvat odborníky.

(Dokončení.)

literatura a umění

Karel Čapek:

O čapkovské generaci

V. Sám o sobě a o věcech závažnějších.

Nemohu za to, že se stalo zvykem mluvit o čapkovské generaci; já ji nevymyslil, i myji si své ruce v nevinosti. Pokud mohu soudit podle mínění osob, které se v problému generací vyznají patrně líp než já, zní zatykač na čapkovskou generaci asi takto: V z r ů s t prostřední. Nos mezi očima, jež občas jí upírají. Z v l á š t n í z n a m e n í: relativismus, pragmatismus, humanismus, liberalismus. Holduje neřestem státotvornosti a kompromisnosti. Je oficiální a následkem toho překonaná. Pěstuje přízemní realism a živí se přísluhováním vládnoucímu rádu. A tak dále. Slovem, generace děsně protivná. Když jsem se o ní tu a tam dočítal, míval jsem neodbytný pocit, že je-li taková generace, nebudu se do ní raději hlásit a navrhnu, abych byl škrtnut ze seznamu jejich členů. Jenom že nevím, koho o to formálně požádat.

Nejsem naprosto kompetentní mluvit jménem nějaké čapkovské generace; ale když už je mi hrou osudu určeno náležet mezi Čapky, dovolím si vyjádřit se o jistých čapkovských problémech, řekněme o čapkovské osobní historii. Je-li to v něčem kus osobní historie také jiných současníků, poznají-li v ní něco, čím se i oni museli prokousat, ať si to řeknou sami pro sebe; nebude to nikoho zavazovat ke generační ani jiné solidaritě.

To si musíte zpřítomnit české duchovní prostředí z let kolem roku 1910, ve kterém volky nevolky plavalo takové mladé, zelené, s přiměřenou živostí reagující čapkovské individuum, jež pro větší nestrannost a objektivitu označíme písmenou Q. Je-li vám známo, tehdy — až do roku 1914 — nebylo žádné světové války ani revoluce; to jest, nebyl žádný dějinný zářez, který by pohodlně a přesvědčivě rozsekl dějiny na to, co je minulé, překonané a odbyté, a na to, co vítězně spěje lepší budoucnosti vstříc. Lidi, tehdy to bylo všechno náramně pomícháno; ideje i knihy se dožívaly dlouhověkosti přímo havraní; na nezkušeného mladého člověka tehdejších let dorážel současně a v jedné směsici Dostojevský a Walt Whitman, Baudelaire a Strindberg, Balzac a Hamsun, Nietzsche a Ch. L. Philippe; bylo to děsné: to vše vedle sebe žilo a nikterak se nejevilo něčím uzavřeným a překonaným; všim bylo nutno se prokousávat na vlastní pěst a instinktivně zachraňovat svůj vlastní kožich z drtvivého eklektismu fin de siècle. Tehdy vlastně jsme prožívali v nahromaděném součtu celé dekady let tak zvaného vyrovnávání s Evropou; bylo toho příliš mnoho najednou; tehdejší mladý člověk se duševně rodil (přes notorické malé poměry) jako kulturní světoobčan, opájený i přesycený výpary toho čarodějnického kotle, ve kterém bublaly všechny veliké i podivné literatury světa. Možno říci, že ta kosmopolitní orientace byla pro kulturní vývoj našeho národa dějinně nutná; pro tehdejší mladé lidi to bylo veliké dědictví, které jim daroval — a zároveň zatraceně nastavěl do cesty kulturní diapason konce století.

Mluvím o literatuře; tehdy se totiž v ní a skrze ni žilo daleko intenzivněji a hlouběji než teď — patrně z nedostatku politických, revolučních a jiných zájmů. Byli jsme politickou a společenskou provincií; tož jsme se náruživě vyžívali v písemnictví a jiných starostech intelektuálů. Ano, fueramus Pergama; spatřili jsme světlo světa mezi duchy, kteří nemluvili k zástupům a pokolením, ale byli ochotni si ukousat hlavy pro příslušnost k té nebo oné literární rodině. Podnes se nemohu rozhodnout, abych bral vážně osoby, které se tehdy dovedly tak vytrvale a tak nabubřele potýkat o literátské kozí chlupy. Nehledíc na ty koterie, kvetli tehdy na našich literárních luzích realisté (které jsme cítili jako překonané), dekadenti, sensualisté, ironikové; vedle nich se ne docela určité rýsoval program nebo spíše postulát nějaké kulturní synthese, kázně, stylu, nadosobních a duchovních hodnot — ale jaksí in abstracto; byl to jen rámeček, do kterého bylo možno vložit katolicismus nebo klasicismus, uctívání forem nebo uctívání ideí. Úhrnem můžete říci, že tehdy šlo literátům hlavně o sebeprožívání a sebezrcadlení, o tanec kolem vlastního já; bylo to zhruba estétství — stav zcela pochopitelný tam, kde literatura se cítí ve výlučné osamělosti nadřaděna svému národnímu prostředí — a vlastně i samotné skutečnosti.

Ano, abych nezapomněl: tehdy se totiž také vyskytovala jakási skutečnost, i když na ni lidé ducha a pera brali po čertech malý zřetel. I do našeho provinciálního závětří to vhrkalo se všech stran: mašiny, beton, železo; něco sportovního ducha, něco američanství a něco dráždivého exotismu; bezohledné lokte technické civilizace; hromadné síly, nástup rychlosti a dynamismu. A mládenec Q, vylákaný do světa literárním kosmopolitismem, už si tam nemohl dřepnout v Café Größenwahn nebo butikách Montmartru, nýbrž trochu vyjeveně se konfrontoval se skutečností syrovější, drsnější, sociálnější a — víc vzrušující než byly magické třepty a osobní problémy knížek, na kterých se dosud tak dychtivě kazil.

Je pravda, že v letech před válkou se rodila nová skutečnost; ale je neméně pravda, že se v nich dožíval veliký, stoletý poklid a koncentrace ducha. Můžete to vidět na předválečných filosofiiích. Byla tu čirá, skoro mrazivá potřeba duchovní kázně u filosofů novokantovských, u logicistů a systematicků; byl tu jemný, estetický, kulturní eklekticism v heidelbergské filosofii hodnot, v relativismu Simmelově, v historismu Rickertově; do toho vpadl přírodní dynamism vitalistů a velkolepý ohňostroj Bergsonovy filosofie tvořivého života; mezi těmi zářivými systémy čírého myšlení si kasal rukávy civilního kabátu anglosaský pragmatism, Marta biblická, nešťítící se zasahovat do „faktů demokratických“. Z většiny těch filosofiií vanul duch osvobozující; skutečnost se už nejevila ve ztrnulém aspektu pozitivistického kausalismu; bylo v ní volné místo pro tvořivý vývoj, pro lidskou iniciativu a uskutečňování, pro svobodně volený řád účelnosti. Skutečnost už nebyla něco hotově daného, podřízeného věčným zákonům; vnikl do ní element heraklitovský, možnost vývoje a dějin, tvoření, vzniku věcí nových a nebývalých. Psychologické nauky už přestávaly demonstrovat universální, uměle vyrobený model lidského vědomí; tuhle narážely na podvědomí, onde na nekořečnou individuaci lidské duše, tam na psychologii sociálních skupin. Všemi mezerami, které zbývaly, drala

se do světa sociologie; vlastně ve veškerém filosofování se více méně hlásily k slovu zájmy kolektivní; věci, hodnoty, ba i vědy samy se jevíly v aspektu sociálním, to jest vývojovém, historicky podmíněném — a vlastně relativním. Rozumějte relativismu trochu filosoficky; neznamená jen skepsi, nýbrž i utěšenou vyhlídku, že věci tohoto světa nejsou jednou provždycky hotové a věčně platné, že bez konce mohou být činněny lepšími. Byl v tom opojný dech optimismu; jen udělat místo pro život a tvoření, a můžeme překonat nebo uskutečnit vše, překonat i smrt, jak zajásal Bergson. A teď uvažte, že historickou odpovědí na ten duchovní optimism byl světová válka.

Kdybychom si z ducha tehdejší filosofie konstruovali životní typ soudobého člověka, byl by to asi optimistní a konstruktivní anarchista, věřící ve svobodu člověka, kolektivní řád a radikální iniciativu v účelném předělávání světa. Jak vidíte, vyhnul jsem se obratně jakékoliv zmínce o revolučnosti. Tehdy totiž revolučnost nebyla programem ani taktikou.

Upřímně řečeno, trochu vybledlejší je politický obrázek tehdejšího mladého člověka, řekněme Q. Domácí politické hádačky, nějaké ty protibursácké demonstrace a řečnické výkony v parlamentě mu byly, budiž na něho žalováno, náramně cizí; ten mladý dareba byl z literárního dopuštění takový kosmopolita, že ho, dejme tomu, pan Maštálka zajímal stejně jako Monsieur Daudet. Masaryk se mu jaksí ztratil ve Vídni; a Vídeň mládence nezajímala, nezajímala ho ani rakouská monarchie; byla mu prostě cizí. Nebyl to už ani nějaký odboj proti Rakousku; bylo to jakési tiché a samozřejmě zúčtované naiivní světoobčanství s něčím příliš úzkým, zkostnatělým a neschopným vývoje. Toto své politické lajdáctví do jisté míry nahrazoval pozorností k věcem sociálním; tady se něco dělo, byla to doba sociálních revisionismů, taylorismu, trustů, dynamického kupení sil. Zkrátka tady bylo v co věřit; kdyby tehdy byl nastal nástup revoluce s heslem nového uspořádání světa, byl by předválečný Q šel nadšeně a přesvědčeně s sebou. Určitě. Byl k tomu připraven všemi antecedencemi.

To tedy byl v několika ohledech svět mladého člověka před válkou. Nebylo žádné generace, která by ho nesla s sebou; každý se musel více méně prokoušávat sám a po svém si vyřídít ten nával literatur, ideologií a skutečností, který se na něho hrnul tím víc, čím byl pozornější. Byla to těžká škola všestrannosti — zdá se mi, že dnes jsou věci přece jen jednodušší. Nejdřív si mládenec Q musel vyřídít spor s dekadencí, estétstvím a subjektivismem fin de siècle; tím vypadl z magického kruhu výlučnosti a zapletl se do anarchického a dobrodružného světa faktů; zkrátka svým způsobem novinařil, škrabal to a ono na okraji dnů a kompromitoval se zájmy literárně nedostí důstojnými; při tom se občas trápil, že nepíše dost umělecky, dost vznešeně, dost *le g e a r t i s*, jak ho kdysi poučil významný kritik.

A tehdy přišel jistý převrat v intelektuální sféře; přineslo jej výtvarné umění. V malířství vypukl kubismus, kladoucí přísný a autonomní řád, geometrii, svobodnou kázeň ducha místo citového a smyslového impresionismu; s ním bylo zahájeno přehodnocování a nové poznávání všeho toho kulturního nánosu, jež

naplavily dějiny umění, etnografie, sběratelství, inženýrství, fotografická kamera a kde co — i film; bylo to, jako bychom prokoukli novými očima. Architektura se vzepřela dosavadnímu formálnímu eklektismu a položila si svůj vlastní ideál: účelnost materiální i funkční — tehdy ještě nebylo vynalezeno slovo konstruktivism. To výtvarné novatérství a ta jasná potřeba formální kázně nakazily i literaturu; nějaký čas si hleděla pomoci zkoušením starých formálních kadlubů a regulí, ale ta cesta nevedla dál a nestačila na dynamism současnosti; bylo nutno rozbít kadluby, matriku, syntaxi, literární konvence, fetišism stylu, krasomluvení a celou tu starou, bohatě ověšenou statiku —

Fueramus Pergama; bylo to po čertech zajímavé období, ale literárně se nevyžilo, aspoň u nás ne; i ve svém osamění jsme však táhli ruku v ruce s mladou Evropou, s Apollinaiem a Paulem Zechem, s německými expresionisty a taliánskými futuristy, s unanímismem, s kolektivisty různých denominací, s celou tou dobou tendenční a hledající, ale bůhví, nějak krevnatější a jadrnější než ta, která si (mluvíme o písemnictví) říká revoluční. Tehdy, zdá se, každý dělal nějakou revolucičku na svou vlastní pěst; ale byl v tom veliký optimism vývoje — abyste věděli, čemu válka udělala konec. A řeknu vám, že těžko dnes najdu v literárních nebo výtvarných manifestech a programech něco, co by více méně výslovně nebylo řečeno a — děláno před válkou.

Ale to není to poslední slovo, které bych chtěl říci o mladém člověku před válkou. Nešlo jen o literaturu a umění. Šlo opravdu o nějaké nové evropanství, a o víc, o nějaký nový vztah k světu. K světu hromadnému, zrychlenému, budovatelnému. Odtud ten duchový obrat k objektivitě. Odtud i ta — snad až těžkopádná — potřeba poznávat. A snad až zbytečný pocit odpovědnosti.

To byl duševní stav, do kterého brutálně zasáhla světová vojna.

nily k ní ani zdaleka svou povinnost. Je skutečně trapné, že po třicetileté a to někdy přímo velkolepé své činnosti nemá tento znamenitý orchestr hmotného zabezpečení, které by mu poskytovalo možnost věnovat se plně svému pravému poslání. Poskytované subvence, které nestačí, jsou sice vítanou pomocí v těžkém existenčním zápase Filharmoniků, ale nejsou zájímavé. To konečně ukazuje jasně i dnešní stav.

Lhostejnost obecnstva.

Avšak to není jediná příčina zla. Česká Filharmonie stěžuje si na nezám obecnstva, který její situaci prů katastrofálně zhoršuje. Tato stížnost je vážnou věcí a zasluhuje bližší pozornosti. Je pravda, že návštěva filharmonických koncertů, a to zejména koncertů abonentních, které byly vždy jakousi osou příjmů Filharmonie, poklesla. Je to jednak jistý odklon od umění a hudby zvláště, charakteristický pro dnešní dobu, nezdravý nadbytek koncertních produkcí a konečně i hospodářské poměry, co zavinuje tento pokles. Ale nejsou to jen tyto věci. Zkoumáme-li bedlivě a spravedlivě všechny okolnosti, vidíme, že není to jen obecnstvo, které možno obviňovat. Česká Filharmonie sama, přesně řečeno její vedení, je do značné míry spoluodpovědná za tento nezám. Neboť musíme-li konstatovat, že stát a národ neplní plně své povinnosti k České Filharmonii, musíme rovněž konstatovat — a je opravdu bolestné to říci — že ani Filharmonie neplní zcela své povinnosti k národu. A zde jsme u druhé, nejdůležitější příčiny zla. Česká Filharmonie prodělává těžkou krizi hmotnou, ale co horšího, prodělává současně i nepoměrně těžší krizi mravní.

Kultura a obchod v hudbě.

Co jest její příčinou? Především rozpor mezi posláním Filharmonie, tím, která má a které také sama hlásá, a mezi tím, co skutečně dělá. Česká Filharmonie se prohlašuje — a jak již řečeno, svou tradicí skutečně je — za podstatnou a nepostradatelnou složku národní kultury. Tím odůvodňuje, a jistě právem, své volání o podporu. Ale současně, ve své praxi, prohlašuje se za obchodní podnik, který proto, že jest „obchodním“ podnikem, nemá nejmenších závazků právě k duchovním potřebám národa, leda v případě, že mu zaručují „obchodní prosperitu“. Ba co víc, v zájmu této prosperity přímo či nepřímo tuto pravou kulturu ubíjí. Neboť nezapomeňme, že Česká Filharmonie jest jediný pro soustavnou veřejnou činnost koncertní v úvahu přicházející reprezentační orchestr československý a tudíž její nevšimavost k některým zjevům a potřebám českého hudebního života znamená současně ochuzování českého kulturního života vůbec.

Česká Filharmonie počala tedy od nějaké doby provozovati čistě „obchodní praxi“. Bez ohledu na potřeby českého hudebního života počala pěstovati uměleckou a provozní politiku, o níž se domnívala, že jí nejlépe hmotně prospěje. Počaly se hráti většinou jen „osvědčené“, „úspěšné“ či konjunkturální skladby, zváni „osvědčení“, obchodně prospěšní dirigenti. Veškeré mravní umělecké závazky, poštilé „ideály“ odsunuty stranou, neboť to neodpovídalo duchu doby.

Krachs obchodní praxe.

Avšak právě se svou „obchodní“ politikou se Filharmonie přepočítala. Stává se tak někdy, že ten, kdo

Bedřich Bělohlávek:

K situaci České Filharmonie

Pomoc!

V těchto dnech proskočily do veřejnosti znepokojivé zprávy o situaci České Filharmonie: její finanční poměry, již delší dobu neutěšené, zhoršily se do té míry, že nebude-li brzy a účinně pomozeno, nezbude, než tento reprezentační československý orchestr, těleso s třicetiletou a mnohdy slavnou a dojemnou tradicí, rozpustit. To je něco, přes co nelze přejít jen tak k dennímu pořádku. Byť i hospodářská situace byla sebe vážnější, nezbavuje nás to povinnosti věnovati svou pozornost a snažit se pomoci ze všech sil orchestru, který jest podstatnou složkou národní kultury.

Jest třeba pomoci, o tom nemůže býti sporu. Avšak, aby pomoc byla skutečně účinná, nestačí, aby byla jen hmotná. Krise Filharmonie je většího rozsahu.

Nejdříve finance.

Ovšem v prvé řadě jsou to finance. Jest skutečně trapné, uvědomíme-li si význam České Filharmonie pro český kulturní život, a uvědomíme-li si současně, že ani stát, ani hlavní město Praha nespl-

chce mít příliš mnoho, nemá nakonec vůbec nic. A právě u Filharmonie je to příznačné. Začala dělat politiku obchodní, začala pěstovat „obchodní“ systém, ale — pro koho? Pánové zapomněli na jedno. Že v podstatě vděčí za svou existenci (a nejen za své právo k existenci) právě oněm pošetilým, uměleckým a mravním ideálům.

Filharmonie svými podniky chtěla nacytati „obecenstvo“, to jest ulici, která však Filharmonii nepotřebuje a také o ni nestojí. Sebe větší ústupky v tomto směru to jen víc a víc potvrzovaly. Je to ostatně pochopitelné. Toto publikum, má-li vůbec ještě zájem o hudbu, zajímá se o ni v tom smyslu, jak jí rozumí. A na to není vůbec třeba Filharmonie. Na to postačí docela jazzový orchestr a snad ještě gramofonová deska.

Zato však těmito ústupky ulici byli postiženi ti, kdo hudbu skutečně milují a jimž je podstatnou kulturní potřebou. Není jich málo ani v této době, ba jest jich více, než bychom mysleli. A tito lidé to byli, kteří vždy — i v dobách obchodně nejlepších — tvořili většinu obecenstva na koncertech Filharmonie a tvořili by ji zajisté i dnes, kdyby nebyli odtamtud přímo vyháněni. Neboť mají pochopitelně jisté požadavky, jejichž splnění mohou žádati tím spíše, že se i od nich vyžadují hmotné protislužby, ba v dnešní zlé době možno říci i často oběti. Jelikož je pro ně hudební kultura životní potřebou, nemohou se spokojiti odpadky. Buť to znělo mnohým lidem sebe směšněji, hledají v hudbě ideály, to jest ideu, pro niž by mohli žít, ve kterou by mohli věřit a jež by je posilovala v těžkém životním zápase. Nehledají rozptýlení, hledají naopak soustředění, ujasnění. Je lhostejno, je-li módou dneška, že se s útrpností dívá na tento poměr těchto „pošetilých“ lidí k hudbě. Kdoví, s jakou útrpností bude se zítřek dívat na tento dnešek. Avšak buď jak buď, tolik práva nutno přiznati i těmto pošetilým lidem, aby žádají-li se na nich ve jménu jejich ideálů určité oběti, směli za to požadovati také práci k uskutečňování těchto ideálů.

Reforma programů.

Jak se však chová Česká Filharmonie? Pohledme jen na programy filharmonických koncertů v poslední době. Nejenže není v nich ani potuchy po velkorysém, odpovědném uměleckém plánu, ale jaké věci se tam hrají, od omrzení obehnané nebo umělecky bezvýznamné, zatím co vrcholná díla české hudební kultury zůstávají neprovozována, a to nikoli snad náhodou, nýbrž schválně a soustavně.

A přece právě obrácení pozornosti k takovýmto dílům, která více než kdy jindy máme potřebu i právo slyšet, a jež je více než kdy jindy povinnost provozovat, by mohlo Filharmonii pomoci. Nepřišla by sice „ulice“, ale přišlo by obecenstvo, které tyto věci žádá, potřebuje a které proto, že Filharmonie jeho požadavky jakožto „neobchodní“ ignoruje, se od jejích podniků odvrací. Což je konec konců metoda docela správná, jelikož jen tak je možno i vedení České Filharmonie přesvědčit, že toto obecenstvo není nějaké méněcenné stádo posluchačstva, jež možno sytit čím se komu zachce.

To jsou tedy důsledky oné „obchodní politiky“ vedení České Filharmonie, politiky, která při veškeré své vypočítavosti nevypočítala si jedno: že šířením neúcty k umělecké odpovědnosti, povinnosti k veřejnosti a vůbec k ideálu, jak to dnes ve Filharmonii

vidíme, šíří tato neúcta i k sobě samé. Vždyť nemajíc uměleckého ideálu, byla by ještě Českou Filharmonii jinak, než podle jména a — bylo by jí vůbec potřeba?

Jest opravdu nejvyšší čas, aby si to uvědomila. Jinak ztratila by vůbec morální oprávnění k tomu, aby se dovolávala povinné jinak podpory státu a národa. Již dnes je to vlastně jen tradice a snad ještě osud celé řady nevinných, snaživých a obětavých hudebníků, co jí k tomu dává jakési právo. Avšak právo i té nejskvělejší minulosti přestává tam, kde je nenapravitelně špatná přítomnost. A přítomnost Filharmonie není ani zdaleka taková, aby mohla býti nazvána dobrou.

Osobní politika.

Mluvili jsme již o její „obchodní politice“. Ale k této politice přistupuje ještě jeden nešvar, a to jest politika osobní. Ta ještě více než kult prosperity zaviňuje neutěšený poměr České Filharmonie k české hudbě, k českému životu hudebnímu, a co nejhorší, ona to jest, která nejvíce demoralisuje samotný orchestr.

Tento, jak známo, po odchodu Václava Talicha, nemá uměleckého šéfa. Diriguji jej*) střídavě dva dirigenti, K. B. Jirák a Jiří Scheidler, dále jako, možno říci stálý host, Nikolaj Malko a různí slavní i méně slavní dirigenti cizí. Velmi, ale velmi zřídka objeví se před Českou Filharmonii také některý jiný dirigent český.

Není zde místa — a je to konečně zase jiná kapitola — probíratí podrobně tento systém, rozhodně umělecky nezdravý, ba možno říci přímo škodlivý. Každé orchestrální těleso potřebuje odpovědného a plnou pravomocí vybaveného šéfa, má-li umělecky prospívat. Však také na výkonech filharmoniků jsou již dnes patry důsledky toho, a není to jen přetížení prací a únava, které způsobují pokles. Jistá desorganizace je tu patrna, a jen zřídka podaří se ji některému velkému dirigentu překonat. A k tomu ovšem přispívá i zmíněná již osobní politika. O dirigentství Filharmonie sveden byl totiž urputný zákulisní boj a to ne právě naprosto fair. Více než umělecký zájem Filharmonie uplatňovaly se při něm zájmy osobní, a tyto zájmy uplatňují se ve Filharmonii dosud.

Stačí jediná ukázka: kromě statistiky programové, statistiky hostujících (a za jakých okolností hostujících!) dirigentů, položme otázku: kolikrát pozvala Filharmonie v posledních letech k dirigování největšího českého dirigenta Otakara Ostrčila? Odpověď bude překvapující. Ostrčil pozván za „nového režimu“ k dirigování právě je dno u, a to ještě byla Česká Filharmonie k tomuto kroku téměř donucena. Zato však byli jsme svědky případu podivně kontrastujícího s „obchodním duchem“ i tísnivou finanční situací této instituce: bylo děláno vše možné, aby návštěva koncertu, který mimo to obsahoval vysoce významnou rukopisnou novinku českou, byla co nejšlaabší, aby tak získána záminka pro další důsledné opomíjení tohoto dirigenta. Byla-li přes to návštěva tohoto koncertu více než velmi slušná a byli-li jeho umělecký úspěch v pravém slova smyslu obrovský, nebylo to vůbec zásluhou vedení České Filharmonie a rozhodně to také nebylo v jeho intencích.

Jest konečně zajímavá i okolnost, že ani výkon

*) Kromě stálého dirigenta populárních a podobných koncertů prof. A. Stupky.

orchestru samého nebyl při tomto koncertu právě nejlepší. Nejen že dirigent nemohl docílit opravdového pianissima, byť se byl namáhal sebe víc, ale dokonce ani nebyli jsme ušetřeni trapného zápasu mezi dirigentem a neodpovědným koncertním mistrem, který u „neoblíbených“ dirigentů dostává často při koncertu chuť určovat jim tempa a snaží se hrát bez ohledu na jejich taktovku. Tento zlořád nejvyššího stupně, na který ještě nikdo z naší hudební kritiky (hudební kritiky?) neupozornil, nebyl by možný, kdyby poměry u Filharmonie nebyly takové, jaké jsou, kdyby tento orchestr nebyl v morálním rozkladu. Nebyl by možný, kdyby Česká Filharmonie měla vědomí pravé umělecké odpovědnosti nejen k národu, k umění, ale i k sobě.

Filharmonie a čeští hudebníci.

Jak však vypadá tento poměr, tato odpovědnost k umění, k národu a jeho kultuře v pravém světle? Udělejte si statistiky filharmonických programů, ale nejen to, zeptejte se mladých, začínajících nebo ne „oficiálních“ českých dirigentů, jak se jim řídil proslavený orchestr České Filharmonie! Užasnete nad spoustou všelijakých těch schválností, hrubostí, jež nutno pro dobrou vůli přecházet úsměvem, proti nimž není pomoci a jež, znovu to budiž zdůrazněno, nejsou jen důsledkem špatné nálady z únavy a přetížení prací.

Vůbec jest pro Českou Filharmonii příznačnou jakási nechť a neúcta k českému uměleckému úsilí a to právě k onomu „pošetile idealistickému“ uměleckému úsilí, které organicky vyrůstá z oné veliké tradice dané největším českým jménem, jménem Smetanovým, a které dnes současně znamená velkolepé vzepětí českého ducha.

A přece nepochodila Česká Filharmonie s dnešním svým „obchodním“ systémem. Maje býti její záchranou, přivedl ji na okraj záhuby. Pochopitelně. Podrážejíc svým chováním nohy nejlepším a nadějným novým českým umělcům, hledá záchranu ve zvaní umělců cizích. Ti ovšem, zvláště pokud jsou to vskutku světoví umělci, vyžadují zase přiměřené honoráře, tak veliké, že ani příjem, snad někdy zvýšený, nestačí na jejich krytí a — na schodek opět doplátí Česká Filharmonie, totiž především členové jejího orchestru. Krom toho dalším důsledkem bývá dvojí zlořád: především (při schopnostech umělců domácích) jest to zbytečné a tudíž obzvláště dnes přímo trestuhodné vyhazování národního jmění do ciziny, a za druhé, podkopává se tím ještě více půda umělcům domácím. Neboť výkony těchto cizích celebrit, jimž Česká Filharmonie z vrozené devotnosti Čechů před cizinci snaží se ukázat, co umí, měří se pak výkony umělců domácích, aniž by se předem uvážily dvě základní věci: mechanický pokles výkonu orchestru, na který dirigent nemůže mít vliv, a poměr mezi „schopností“ člověka, který jako světový dirigent cestuje s určitým, stále jím hraným a tudíž do nejmenší podrobnosti jemu známým programem, a prací toho, kdo i při nejlepší znalosti věci postaven jednou za dlouhou dobu před orchestr buď lhostejný nebo předem zaujatý, ale téměř nikdy nadšeně ochotný ke spolupráci, musí se teprve učít, poněvadž jest to vůbec jeho jediná možnost něčemu se jako dirigent naučit.

Přes to však je naší povinností České Filharmonii pomoci. Právě proto, že jest to, jak již řečeno, jediný reprezentační československý orchestr, přicházející

v úvahu pro určitý druh soustavné činnosti koncertní a pak, stále ještě zbývá naděje, že se lepší lidé tam probudí a že se pak poměry změní. Ale řešení tohoto choulostivého problému musí býti poctivé a jasné. A především, má-li vůbec míti smysl, musí jíti až na kořen věci. To jest, zbaviti Českou Filharmonii všeho, co v ní působí rozkladně, zbaviti ji zvláště tajemných a nahodilých jednotlivců, naplniti duchem nové umělecké odpovědnosti, ukázniti ji a taktó pak, očištěnou a zabezpečenou hmotně, povznést ji na instituci, která by doslovně byla majetkem národa.

věda a práce

Ing. Jaromír Vávra:

Souboj dvou

(Železnice a automobil.)

Odpověď na článek ing. V. Havla v jednom z minulých čísel.

Souboj je přežitek středověku. Výkvět libovůle a zvláste. Příznak neuspořádaných poměrů, v nichž násilí platí více než právo. Do moderní doby, do spořádané společnosti, jež se řídí právem a — jak se domnívám — i osvíceným rozumem, nepatří. Jest znakem anarchie, která je pravým opakem plánovitě organisace, k níž chtěj-nechtěj hospodářské věci spějí neodvratně, třebaš by se jí zastánci starého liberalismu bránili zuby-nehty.

Souboj měl určitá pravidla, jež byla čestným zákoníkem pro obě strany. Totiž: stejné zbraně za stejných podmínek. Má souboj železnice s automobilem tyto podmínky? Anebo jsou všechny výhody na jedné straně? A je to pak vůbec souboj? Co to vlastně jest? Neboť všechny výhody jsou na straně automobilu.

Jest pravda, že automobil je mladý a železnice stará, ale to mu nikterak nepřidává na cti, když v celku při tom nic neriskuje, kdežto železnice by mohla ztratit všechno. Neztratila by však jen, sama, neboť železnice není majetkem žádného soukromníka, nýbrž majetkem veřejným. A každá škoda, která jí postihne, postihne eo ipso všechny občany a stát. Prosím, nechť se přihlásí ten, kdo při plném vědomí toho, co říká, by chtěl prohlásiti, že si přeje, aby náš stát utrpěl škodu.

Jde o miliardový majetek státní, majetek, který stát i veřejnost potřebuje. To budiž řečeno přes veškerý křik, který se strhuje kolem železnice „v posledním tažení“ — patří to ostatně u nás k bontonu hubovat hodně hlasitě a při každé příležitosti na železnici.

Jestliže „železný oř“ převzal dopravu, kterou před tím obstarával živý kůň a dal zaniknouti dostavníkům a formanům, nevyřadil přece živého koně úplně ze služeb člověkových, nýbrž omezil jen jeho činnost na pole působnosti, kde jej nemohl nahraditi. A tak ani on nebude vytlačěn mladším konkurentem, automobilem, ze své posice nadobro, ale jeho posice bude jen podstatně změněna: automobil bude doplňkem železnice tam, kam železnice nevede a vésti nemůže a kde nákladně investice traťové by byly nevýnosné.

Jest přemrštěností a nadsazováním prorocství, že nadchází soumrak železnice a že tato stará dáma stojí nad hrobem, ježímž universálním dědicem jest tento holobrádek, autásek.

„Stavba větrných zámek, pokud se týče jeho budoucnosti, se bohužel příliš silně vžila a jest určitými kruhy vydatně podporována, než aby ustoupila strážlivějšímu nazírání dobrovolně. Nadšení veřejnosti i některých úřadů pro překotné zavádění tohoto nového dopravního prostředku živeno jest především z mylného názoru, že každý technický pokrok jest zároveň hospodářsky prospěšný za každých okolností, ale zapomíná se nebo zamlčuje, že tomu tak není, možno-li výnosnosti dosáhnouti jen za cenu trvalé podpory z veřejných prostředků.“

Nechvalno sice — podle Dalemila — „v Němcech iskat pravdy“, ale tato pravda presidenta ředitelství říšskoněmeckých drah v Trevíru, dra Ad. Sartera, přec pravdou zůstane.

A tu jsme u těch výhod, jež má automobil v „souboji se železnicí“ na své straně.

Veškeré investice, jež automobilista k provozu své dopravy potřebuje, omezují se na pořízení vozu a event. ještě garáže, jestliže si tuto nenajímá u speciálního podnikatele v tomto oboru. Veškerý personál, kterého k tomu potřebuje, omezuje se na jediného šoféra, u něhož se spokojí pouze vůdčím listem, jakožto zcela postačující kvalifikací. Veškeré udržování omezi se, kromě nutných oprav vozu, na nákup benzínu a oleje.

Ale silnice, po kterých jezdí, musí mu postavit stát z veřejných prostředků, na něž přispívá každý opěšalý občan stejným dílem, třeba se za celý život za to nesvezl ani jednou automobilem. A o bezpečnost jiných, ohrožených jeho vozidlem, postarat se musí dopravní strážník, jehož on také neplatí.

„Náklad na udržování silnic nesnese však neomezeného zatížení, proto bude nutno zákonnými zásahy učiniti přítrž dalšímu mrhání peněz z veřejných prostředků. Kdežto od železnic se požaduje v ohledu bezpečnosti dopravy co nejvíce, požívají motorová vozidla po této stránce dalekosáhlých ohledů a úlev. Není dbáno omezení jízdní rychlosti a hranice zatížení vozu nákladem i počtem osob, čímž jsou ohrožovány nejen osoby těmito vozy přepravované, ale i ostatní doprava. Řízení vozu je svěřováno začasté i neschopným řidičům. Nikdo se nestará o to, nejsou-li polohluší neb poloslepí. Tresty za různé přestupky jsou sice udělovány v hojném rozsahu, výsledek je však nepatrný. (Jen v Praze bylo promlčeno pokut za 60.000 Kč za minulý rok, takže přemnozí automobilisté hřešili zadarmo.) Následky shovívavého posuzování bezpečnostních předpisů v autodopravě ukazují se nejjasněji v nebezpečném vzrůstu automobilových nehod, které by vyplnily určité celé strany deníků listů, kdyby šlo o nehody na železnicích.“ (Sarter)

Na druhé straně však železnice musí si postavit svršek, po němž jezdí, sama ze svých prostředků a sama si ho musí také udržovat. Musí si sama opatřit řadu nejrůznějších druhů vozidel, aby mohla všem různým požadavkům a potřebám kdykoliv vyhovět. Sama se musí postarat nejen o bezpečnost dopravy vlastní, ale i o bezpečnost veřejnou, v neposlední řadě i o bezpečnost svého konkurenta-automobilu, s kterou páni šoféři tak rádi hazardují přejížděním před samým vlakem s buršikosní neopatrností a krkolomnou bravurností, řekněme přímo, šílenou. (V poslední době opatřuje železnice 30.000 výstražných křížů na přejezdy, na něž se u nás soustavně útočí, ač jinde, na př. v Itálii, kde jsou jen nechráněné přejezdy, automobilistům nepůsobí tolik starostí.) Že k tomu všemu nevystačí s tak nepatrným počtem zaměstnanců jako automobilista, jest sice věc samozřejmá, ale naši veřejnosti naprosto nepochopená a neuznávaná, a nejen veřejností, ale, bohužel, i leckterou úřední úspornou komisí. To však lze vysvětliti a omluviti mocným nátlakem veřejného „mínění“ této neinformované veřejnosti.

Při tom jest tento železniční personál pod stálou kontrolou co do schopností tělesných i mravních a stále poučován a školen. Bezpečnost je tu zajišťována spolehlivostí personálu. Co tomu říkáte, páni šoféři?

Další nespornou výhodou automobilu jest, že všechen zisk z přepravy zůstává majiteli autodopravy, kdežto železnice jim nedisponuje podle vlastního uvážení, nýbrž je povinna dělit se oň s fiskusem, a to v poměru asi 1:4. Za tři léta 1927 až 1929, na př., vybraly státní dráhy na přepravní dani a dávce z jízdného 2.516,380.591 Kč, z toho obdržely na investice (ale i na úpravu pensí) pouze 584,967.823 Kč, kdežto finanční správa státní si podržela 1.931,412.769 Kč, tedy téměř dvě miliardy.

Kdyby tyto peníze, jež zákazníci drážní železnici zaplatí a pro něž ustavičně dráze vytýkají, že jest drahá, dráze také zůstaly, mohla by nedostatky, kterými trpí a pro něž je veřejností kacířována a mnohdy i insultována, dávno odstraniti a mnohá výtka dráze oprávněně činěná stala se bezdůvodnou, dávno by jezdily vlaky v dostatečné hustotě s uspokojující rychlostí, a nebezpečí konkurence automobilové bylo zmenšeno.

Dopravní daně jsou u nás nejvyšší, obnášejí 17.6 procenta, v sousedním Německu jen 6.6 procenta, v Rakousku a Maďarsku as čtvrtinu našich, v Belgii dokonce jen $\frac{1}{80}$. Konají tedy ČSD. ve funkci výběrčího daní neobyčejně cennou službu. Z každého kilometru provozní délky odvádějí státní pokladně 73.000 Kč jenom dopravní daně. Jestliže si tedy cestující uvědomí, že na každou korunu jízdného připlácí 20 hal. daně z jízdenek a 10 hal. dávky z jízdného, čili 30 procent daní, jež případnou správně finanční a nikoliv dráze, musí uznati, že dráha sama o sobě není tak drahá, jak předpokládal.

Automobilista toho všeho jest prost. On nemusí míti ani nákladních listů, z nichž by se dala výše jeho přepravného zjišťovati. On nepotřebuje ani koncese, nepřestane-li po každé tvrditi, že jede pouze na objednávku, čemuž se vždy ochotně uvěří.

Ale ještě nejsme u konce všech výhod automobilu. Není to jen strýček fiskus, který si dává platit tak munificentní alimenty od této staré, poctivé dámy. Jsou tu ještě další příbuzní a známí, kteří by zcela jistě upřímně truchlili, kdyby jim umřela, neboť velmi dobře dovedou využívat její dobroty a štedré ruky. Je tu stará panna, teta pošta, dosti náročná, která se ráda vozí zdarma, nebo skoro zdarma, v jejích kočárech, ponechávajíc všechnu starost o ně své neteři železnici, netáží se, co jí stojí jejich vydržování. Při tom, nejsouc nijak ohrožena na své monopolní existenci, žádnou „zdravou“ konkurencí nějaké mladší soupeřky, dovede zdrazit své úkony hned v zápětí na to, kdy dosáhla větších výhod u železnice. (Viz balíková přeprava.) Takový monopolek není k zahazení: může na př. napsat řadu milostných dopisů svým dodavatelům, aby jí slevili se svých cen, protože jest krize a ona musí šetřit, a odešle je nefrankované s líbeznou douškou: „Poštovně hradí adresát“.

Je tu dále vojsko, dosti četné příbuzenstvo, které sice s plným oprávněním nepřestává tvrdit, že bez té staré dámy nemůže býti, což ona také zcela chápe, a spokojí se s jejích slibem, že jí budou kdysi v budoucnosti, až toho bude zapotřebí, také bránit a nežádá nic za to, co pro ně v přítomnosti a nejbližší budoucnosti koná a vykoná.

A jsou tu tedy i známí, s nimiž má soucit a útrpnost, a nepočítá jim svou práci tak draho, jako jiným, zámožnějším zákazníkům: jsou to dělníci a školáci. Jsou však i jiní, kteří by toho tak ani nepotřebovali, ale ona ze zdvořilosti vychází jim vstříc ze společenských ohledů, na př. páni poslanci a senátoři, kterým za malý poplatek vyhrazuje kdykoliv místo ve svých vozech, jež si mohou vybrat v kterékoliv třídě, jak často chtějí a kamkoliv jedou, a blahovolně zamhuřuje oko, jestliže někdo z nich zabere pro sebe víc než jedno místo,

na př. hned celé půlkupé, jako se stalo v případě, jež zaznamenal „Český deník“ z 24. července 1931, kdy jakési cizinky musely ustoupiti na chodbu.

Jsou tu ještě páni žurnalisté, kteří nepohrdnou pohostinstvím této staré dámy a z vděčnosti pak píší o ní ve svých novinách obyčejně to, co špatného o ní slyšeli, než co sami u ní zpozorovali. Rubrika „Železniční Revue“ přináší toho v každém čísle zářné ukázky. Ovšem, nevděk světem vládne, toť přírodní zákon, z něhož není výjimka, což jest tak asi jediná výjimka v zákonech tohoto světa.

Myslím, že postačí na důkaz, že vede-li se tady „souboj“ mezi železnicí a automobilem, jest to souboj za nestejných podmínek, kde všechny výhody jsou na straně automobilu, a kdyby v něm železnice podlehla, bylo by to podlehnutí pro ni čestné.

Jestliže hospodářství na železnicích na celém světě jest deficitní, není to jím na úhonu. Ony nejsou vinny, že jest krize, ani nejsou odpovědny, že jejich zákazníci jeden za druhým zavírají své továrny neb omezují výrobu, používajíce příležitosti krize jako vhodné záminky k zimmímu spánku, aby ve zdraví dočkali se jarní pohody lepší konjunktury.

V tomto nerovném zápase není naše sympatie na straně mladšího konkurenta, který zapomíná, že vbrzku může mu nejmladší člen dopravního cechu, který nepotřebuje ani čekát, až mu někdo jiný postaví autostrady a kterému postačí čistý, zdravý vzduch, přerůst důkladně přes hlavu — nebudeli otázka dopravnictví rozřešena ve smyslu plánovitého organického sečlenění všech druhů dopravních prostředků s jednotného, vyššího hlediska všeobecných zájmů veřejných a státních, při čemž by jeden druhého doplňoval.

Nynější t. zv. „zdravá“ konkurence není nic jiného než anarchie, kterou hospodářský život našeho státu nesnese. Nedělám advokáta železnicím, na to nemám juridické erudice, na to má naše železnice právníků sama až dost (zase jedna z nevýhod, kterých jest automobilism prost, neboť se bez právníků obejde), ale tolik snad mohu říci, že privilegie, jimž se těší automobilism, musí býti odstraněny: rovná práva a rovné povinnosti za stejných podmínek, to jest jen demokratické. V tom náš stát nemůže pokulhávat za jinými. Rakousko, Švýcarsko i Jugoslavia nás v tom již předešly.

Že se ve směrodatných rozvážných kruzích o tom již vážně přemýšlí, dokazuje návrh senátora Pánka, na vydání zákona o dopravním monopolu, který vychází ze správného poznání, že jest již na čase a nezbytností, aby stát svým vlivem zasahoval do dnešních nemožných a neudržitelných, neuspořádaných poměrů.

Přejeme vítězství rozumnému uspořádání věcí dopravních, kde by nekynul prospěch jen jediné protežované složce a několika jedincům, narozeným na šťastné planetě, ale prospěch všem, veřejnosti a státu.

dopisy

Dopisy o „Ní“

Vážený pane redaktore,
dovolte mi několik poznámek pro debatní rubriku posledních stránek „Přítomnosti“. Těší mne onen druh autorského neúspěchu článku o „Ní“, projevujícího se reakcí čtenářů: svědčí o tom, že běží o věci živé, na nichž lidem nezáleží. Ačkoliv mám dojem, že rubrika „Dopisy“ patří rozmluvě čtenářů s redakcí a že povinností autorovou je říci všechno už ve svém článku tak, aby nepotřeboval doplňků, omluv a vysvětlení, podle onoho goethovského „Dichte, rede nicht“ — přece bych rád udal pro debatu několik směrnic. Protože jsem měl

potěšení této spolupráce s čtenářem už tolikrát, ať už jsem tu psával o „Plukovníku Švecovi“ či o otázce našich Němců, ať o cizincích v Praze, o „Americké tragedii“, o „Generaci Přítomnosti“ či o věcech jiných a méně závažných, a protože se mi zdá, že hlas tohoto kolektiva je vždycky sociologicky důležitější než autorův.

Bylo by dobře, kdyby se diskuse nebo protest neomezovaly nikdy pouze na abstraktní rozplamenění pisatele a konstatování jeho nesouhlasu, nýbrž na věc daleko závažnější; na vytčení fakt, v nichž se autor mýlí, a snesení nových dokladů, typických pro způsob života dnešních mladých mužů a děvčat, již by názor autorův korigovali. Neboť je naprosto nad síly i nad dosah jednotlivce, aby znal se stejnou podrobností život ve velkoměstě, v malém městě i na odlehle vesnici, aby obsáhl způsob života všech vrstev; proto každé poučení rád přijmu.

Ve článku „Ona“ uvádím fakta většinou ze života mladé inteligence a studentů jak v Praze, tak i v několika typických městech menších, s nimiž jsem dobře obeznámen — a srovnávám je se zkušenostmi z nové literatury o tomto námětu. Při tom jsem se zdržel až dosud úplně jakéhokoli projevu osobních sympatií a antipatií a nepřinesl jsem žádných závěrů o věci, pouze její praemissy. Prozatím se omezují na konstatování skutečností, z nichž bych chtěl vyvoditi některá poznání důležitá pro formulaci nové morálky. Jedinou tendencí mých odstavců je přesvědčení, že se pravda o našem životě má říkati nahlas a že věci se mají ukazovati v nejjasnějším světle, ať už to vypadá někdy nevzhledně nebo nechutně, a i tehdy, když toto odhalení skutečnosti odporuje zásadám velikým a krásným, jakož i předsudkům uznaným a uctívaným.

Zejména při našem námětu je třeba téhle bezohledně upřímnosti. Otázka sexuální tvoří v každé době osu, kolem níž se otáčí stejně život rodiny jako život společnosti. Otázka mravnosti musí státi v ústředí jejího života etického. Jakmile se skutečnost sexuálního života převážné většiny mladých lidí oddělila od směru, který dosud byl pokládán za ztělesnění morálního principu (jako je tomu dnes), je jasno, že stojíme uprostřed nějakého kvasu. Buď jsou náhle všichni mladí lidé zvrhli — nebo není něco v pořádku s morálkou. Anebo s oběma. Autor může vystihnouti všeobecné směrnice a doložiti je příklady. Čtenářské kolektivum může jeho fakta buď ověřiti nebo popříti zkušenostmi svými.

Je ovšem třeba určité opatrnosti při posuzování poměru mezi hlasy souhlasu a nesouhlasu čtenářů: poněvadž je psychologicky pochopitelné, že ten, kdo souhlasí, omezí se na své interní přesvědčení; zatím co ten, jehož nesouhlas byl vyprovokován, se odhodlá daleko spíše sáhnouti k peru a zaprotetstovati si písemně. Proto budeme čísti při každé diskusi více těch, kteří jsou proti. Při našem thematu, týkajícím se především žen, bude patrně většina žen souhlasiti a většina mužů odporovati: je tu tedy třeba vzíti zřetel i na nechuť většiny žen, projevovati se písemně a exhibovati své názory formou přípisu redakci. Čímž nám opět uniká možnost jedné kontroly. V celku však budou vždycky vítány hlasy, které jsou proti, poněvadž čím jsou věcnější, tím budou obsahovati více cenných korektur, a přiblíží nás k objektivnímu řešení otázky.

Přípis p. J. Páleníčka, studujícího ze Sence, otištěný v posledním čísle, bohužel nemá oné věcnosti. Můj článek je omyl, rozsévám prý do mladých duší chaos a zmatek. To není vyloučeno, není to však ani tak vinou mojí, jako vinou oné mladé duše, která se tak snadno dá zmásti a zviklati. Revue, která je stejně také psána pro dospělá čtenáře, nemůže prostě postupovati tak pedagogicky a s tak úzkostlivými ohledy na osoby mladistvé (jak říká zákon), jak

může postupovati třeba taková YMCA. Pro nejmladší duše není prostě Freud ani Russell, nýbrž znamenitá i krásná kněžna Zdeňka Záhoře: „Pohlaví, láska, otcovství“. Ostatně, jsem přesvědčen, že v závěrech svého článku mohou poskytnouti právě těmto mladým duším orientaci: Věcně mi pisatel neposkytuje opory k diskusi. Mnoho věcí naivních a žertovných říká pisatel a přece chápu, že to všechno je spíše jen neohrabanost, za níž stojí opravdový zájem o věc a skutečný zápal pro poctivost a krásu v lásce. Ale vždyť o to usiluje každý z nás. Vždyť se dnes miluje také srdce srdcem a duchem duch. Vždyť jsme si všichni vědomi, že základem poměru dvou lidí může být jen láska a duševní spolupráce a sympatie dvou intelektů. Ale to právě nové pojetí morálních zásad umožnilo, vzalo fyziologickým problémům v lásce jejich ostří, přestalo je přeceňovati, ano, bagatelisuje je do značné míry. A to je správné. Pokud se bude mladým lidem mluvit o „sexus necans“ a o propastech mezi pohlavími, o stálých zákazech a předpisech, pokud jim bude erotický život popisován jako něco zakázaného, k čemu mají přístup jen jako zasvěcenci po podivných obřadech — potud budou mladí lidé posedlí pohlavím. Jakmile se stal z dívky kamarád a z koitu prostá tělesná funkce, jsou mladí lidé osvobozeni ze strašlivých a dávných pout a najdou svobodu a život novější a radostnější.

Musím se také ohradit výtce, jako bych propagoval promiskuitu. Nikde jsem nic podobného neřekl. Jde jen o volný styk dvou lidí, kteří se milují. Kterí se jednou vezmou. Nebo také nevezmou. Ale o svazec určité časové trvalosti. Nezajímají nás tu lásky jedné noci. Nezajímá nás promiskuita. To je otázka vkusu, otázka nervů, otázka čistoty. Nediskutujeme tu o promiskuitě stejně jako nebudeme debatovati o tom, má-li se půjčovati kartáček na zuby. Ale toho všeho mám v úmyslu se dotknouti ve své studii.

Jsem, vážený pane redaktore, Vám přátelsky oddaný

Dr. Otto Rádl.

Radlice, 3. března 1932.

Vážený pane redaktore,

moc křiku a málo vlny bude z diskuse, která se rozvine o Rádlově článku „Ona“, povedou-li ji jen muži mezi sebou. Nasvědčuje tomu již ten první protest, kterým se mladí (v tomto případě ještě student) hlásí hrdě k ideálu pohlavní čistoty. Lépe řečeno k ideálu panenskosti, nikoliv panictví! To je, prosím, něco zcela jiného, vidíte, pane Páleníčku?

Opravdu příjemně překvapuje rozhořčení, s jakým je odmitáno Rádlovo mínění, že na předmanželském styku mladých lidí není nic závadného, ale méně příjemné jest pro ženy poznání, že se zase jen od nich vyžaduje obětí zdrželivosti, kdežto o mužích a jejich zdrželivosti není ani zmínky. Dovolte tedy, aby vám jedna z „Nich“ stručně řekla, jak se na to „Ony“ dívají:

Většině z nás se nelíbí vyhlídka na možnost volných a mnohostranných pohlavních styků mladých lidí. Žena, která má styk s mnoha muži, bude pro nás jako pro vás vždy jen běhnu. Ale — pokud bude platit pro muže jiná morálka než pro ženy, t. j. dokud muži sami budou považovati styk s více ženami za dovolený, či dokonce samozřejmý, nemají práva vytýkati ženám stejné provinění. Je-li na tom něco špatného, je to špatné pro obě strany, není-li na tom nic, tedy také to „nic“ je oboustranné. Mužům se zpravidla nelíbí olizaná vdolka — neberou si běhny za ženy, ač jinak jsou ochotni před manželstvím — i v manželství! — ke stykům s nimi. Dovolte, aby se vám nahlas řeklo, že ani ženám se olizaná vdolka nezamlouvají a že mají už dost názoru, že pro sebe čistší ženu je každý, vším neřádem prolezlý, čili „vyžítý“ chlap pořád ještě dost dobrý. Jak ty mně — tak já tobě! A jestli se to mužům nelíbí, ať nafikají jen na sebe.

Ostatně, ve šťastném spojení muže a ženy nehraje hlavní

roli postel, nýbrž jasné vědomí, zda je možno a správně stavěti vlastní štěstí na troskách cizího, nebo jinak: co chci obětovati ze svého jako náhradu nebo proticenu za obětí toho druhého. Každému musí býti hned jasno, že oboustranná spokojenost se může dostaviti, jen jsou-li oběti v rovnováze; jeden druhému nebude nic dlužen. Pod tímto zorným úhlem je pak snadná odpověď i na otázku promiskuity či pohlavní čistoty.

Jožka Sedláčková.

Vážená redakce!

Myslím, že každá příslušnice „slabého pohlaví“ měla radost, když začala čísti článek p. dra O. Rádla, nazvaný „Ona“. Dvoji morálka v nás vždycky vzbuzovala pocit nespravedlnosti, a proto jsme s vděčností četly slova někoho, kdo zcela otevřeně přiznává, že nebylo správné, požadovali-li muži pro sebe jiné měřítko než pro ženy. Ale pochybuji, že mnohou z nás (doufám, že většinu) provázal ten pocit vděčnosti i při dalším čtení zmíněného článku. Pan dr. Rádl se raduje, že konečně bylo dosaženo rovnosti, a to tím způsobem, že dnes, ve vztahu mužů a žen, je ženám dovoleno totéž co mužům. Taková rovnost? Skoro se mi zdá, že za něco takového bychom se měly mužům pěkně uctivě poděkovat. Takhle jsme si emancipaci nepředstavovali. Jdeme touto rovností k lepšímu? Snad nejsou příliš neodůvodněné obavy, že ne.

Stává se často, že někdo ze starší generace velmi přísně odsuzuje způsob života dnešní mládeže. Společný sport, výlety, trampování, kamarádský vztah hochů a dívek, to vše dává příčinu k obavám, že tu není něco v pořádku. My mladí máme v takovém případě vždy velmi mnoho práce, abychom ty, kteří takto o nás pochybují, přesvědčili, že je tu vše v pořádku. Dokazujeme, že právě ten dnešní způsob života je lepší, než ten dřívější, že vztah obou pohlaví je mnohem čistší než kdy jindy. Říkáme, že sport, kultura těla a život na zdravém vzduchu hříští pohlcuje přebytečnou energii a dává myšlenkám mladého člověka správnější směr. A tu článek p. dra Rádla nás viní ze lži nebo hrozného omylu.

Jistě se dnes nenajde mnoho lidí, kteří by chtěli tvrdit, že stav věcí, jaký byl dříve, byl správný a hodný toho, aby byl udržován. Dnes dávno minuly doby, kdy se pokládalo za nevhodné, aby mladá dívka šla po ulici sama nebo s pánem, který nebyl jejím příbuzným či snoubencem. Taková výchova dívek mohla dojít k opačným cílům, než jaké sledovala. Ale mezi tím a úplným „laissez-faire“, jak to líčí a schvaluje p. dr. Rádl, je ohromný rozdíl. Musí existovati nějaká střední cesta. Myslím totiž, že není zcela správné ponechávati tvoření nové morálky mladým lidem, děje-li se tak podle hesla „carpe diem“. Takové věci, jako je soužití dvou lidí, jsou otázky příliš vážné, než aby mohly býti řešeny snad již v nějakých sedmnácti letech. Zdá se mi, že to nutně musí mít za následek povrchnost a neodpovědnost ve věcech nejvážnějších. Sebeovládání je prý škodlivé, ale je skutečně prospěšné, když posluchač prvního semestru místo na studium myslí na vyvrcholení svého vztahu k dívce, která prý již po tom dávno touží? Bude to skutečně ku prospěchu oběma mladým lidem a jejich práci a přípravě pro budoucnost, začnou-li tak záhy žít životem, pro který nejsou ještě zralí? Asi ne, tím spíše, že se zpravidla nedá u mladých lidí předpokládati dostatek vyspělosti a rozumu. Snad by bylo přece lépe, kdyby vztah hochů a dívek zůstal čistý pokud možno nejdéle. Dnes jsou mladí brány ideály až příliš rychle, protože je seznamováno se životem velmi záhy. Proto by bylo dobře, kdyby si samo mohlo uchovati trochu ilusí tam, kde je to v jeho moci. Mám dojem, že takto jsou mladí lidé záhy připravováni o opravdový půvab mládí a že se musí vyžítí velmi rychle.

Také se mi zdá, že kdyby mladí lidé neměli tolik příležitosti slyšet a číst tak mnoho o sexuálním životě, nenapadaly by jim

předčasné myšlenky. Je jistě správné, jsou-li děti záhy poučovány, ale všeho moc škodí. To, co se dnes mladému člověku naskytne každou chvíli ke čtení, co vidí v divadle a jinde, není poučování, ale dráždění.

Jenže, nedá se, myslím, o těchto věcech mluvit tak zcela všeobecně, jak to činí p. dr. Rádl. Mentalita mnohých mladých lidí je zcela jiná, než jak nám ji jeho článek nakreslil. Jistě, že je tomu tak u mnohých. Dá se těžko říci, kdo je ve většině. Ale i kdybychom nebyli ve většině, přece nás není málo, těch, kteří si nepřejeme, aby ta nová morálka oné druhé části mladých byla všeobecně přijata a uznávána. Věříme přece jen v lepší život a vyšší cíle!

D. K—ová.

V Praze 4. března 1932.

Vážený pane redaktore!

Připojte, prosím, tento dopis k těm protestům, které se Vám nyní právem kupí na redakčním stolku v důsledku uveřejňované studie p. Rádl a. Necítil bych chuti ani povinnosti jakkoliv reagovat, kdyby v tomto článku mluvil autor sám za sebe, nebo nanejvýš za kruh jemu podobných mladých lidí. Ale autor, který v 50. čísle min. roč. „Přítomnosti“ konstatoval mladou generaci „Přítomnosti“ a vytýčil její prapor, mluví nyní velmi autoritativně za celou mladou generaci, ač není jasno ani známo, kdo mu dal právo (čili „legitimaci“), aby se stal jejím mluvčím. Proti tomuto samozvanectví musíme předně my, mladí čtenáři Vašeho a našeho milého časopisu, protestovat.

P. Páleníček pěkně promluvil jménem ročníků nejmladších. Dovolují si přičinit několik poznámek za ročníky 1906-8. Pro jasnost připomínám, že poznatky své čerpám z přátelského kruhu, k němuž patří muži i ženy. Neupírám, že by ve studii p. Rádl nebyly vystiženy některé moderní skutečnosti. Při nejmenším kreslí tam pěkný morální portret některých vrstev mládeže; myslím však, že předmětem jeho studia nebyli mladí klerikové ve smyslu Bendové (k nimž se přece hlavně „Přítomnost“ obrací), nýbrž spíše mládež nižší duchovní a morální úrovně. Psychologii, kterou nám R. předvádí, známe jako psychologii mladého, mělkého praktika, který vychází vstříc svým

požívačným pudům téměř glorifikací smyslnosti a skepsí k „lí-morálce“, který si přečetl několik brožurek o Freudovi nebo od našeho p. Brouka. Není to však myšlení a citění vážného, zaníceného člověka, takového na př. mladého Masaryka.

Je mi jasno, že o sexuální otázce se mnoho psalo a bude stále psát. Mluví lékaři, národohospodáři, politikové, básníci, filosofové. A mluví třeba každý ve svém oboru správně. Neglosuji zde nic z těchto odborných otázek, nemám ostatně nic proti úpravě intimních poměrů manželských, vezmeme-li již manželství v nejširším slova smyslu. Nemám nic proti hygieně, třeba jsem si vědom, že zdravé tělo neuzdraví chorého nebo vlašného ducha. Ale jde mi tu, jako nám všem, především o celého člověka. Dnešní mladý člověk, mladý intelektuál, není bohudík vždy podle kopytá, které dovedně vyřezal p. Rádl. Duch, filosofie jeho studie (snad i jeho osobní vyznání?) jest stručně řečeno materialistická. Pohlavní život přirovnává, jako mnoho jiných autorů, k ostatním fyziologickým úkonům tělesným, odtud jeho požadavky, aby se tento život nepotlačoval, aby se „vyžil“, odtud jeho promiskuita a výsměch mravnosti. Cit (a svědomí patrně též) odkazuje do starého sentimentální haraburdí předválečné doby, mluví o něm jako o překonaném a obtížném artiklu, který dnešní moderní doba pro své hospodářské a pod. tendence nemůže prý potřebovat. Rodí prý se nový stud a nový cit, ale z článku není vidět jaký.

Shrnu bych jen za sebe a své přátele toto: pohlavní život není jen věc techniky a užítku, jak se domnívá p. Rádl. A holduje-li dnešní „Ona“ týmž slabostem a naruživostem, jako kdysi činil jen „On“, je možno v tom viděti snad spravedlnost, nikoliv však krok kupředu. Kde jsou důkazy, že by pohlavní zdrželivost byla škodlivou?

Naopak, máme již tolik vědeckých ujištění, že monogamie neodporuje přirozenosti lidské a víme z tolika již pramenů i z vlastního názoru, že monogamie jediné splňuje poslání sexuality. Cit, svědomí, láska — nejsou dnes odbytými veličinami. Je u nás snad méně druhové romantiky a více skepse a sebe-analýzy, přesto však chováme v sobě tytéž tužby a tatáž snahy duchovní, jako člověk goethovský nebo platonovský. Sexuální ideál se prostě v základě s dobou nemění, jako se na př. nemění ideál krásy, vyjádřený takovým Vincim, ideál nekonečného hledání takovým Faustem a pod. Jinými slovy: vždy půjde o nějakou krásu, nějakou kvalitu duševní.

A „Ona“ v podání Rádlově nejen není naším programem, nýbrž tak obecně v intelektuální mladé generaci dneška prostě neexistuje. Důkazem jsou četné dopisy, kterými jste, pane redaktore, zasypáván.

Studie p. Rádl, jež chtěla být odvážná, byla pouze hrubá a tendenční, měla podle mého soudu jeden nesporný užitek: že se bude o těchto věcech v „Přítomnosti“ debatovat.

Jsem v hluboké úctě
Váš RNDr. Jiří Dostál.

různé

Gramofonový repertoire na deskách Ultraphon: Šlágr z filmu: Načeradec, král kibiců: Rumba Edith. Hudba Josef Kumok (druhá strana: Ajama. Rumba od Bernarda Grúna, arangement Čeňka Bláhy), jazz orchestr Ultraphonu je poslední skvělou novinkou české produkce. Deska má číslo A 10404.

MOTOCYKLY »PRAGA« LEVNĚJŠÍ!

V uplynulém roce jsme prodali o 48% více strojů než r. 1930. Postoupili jsme tím v prodeji motocyklů v r. 1931 na první místo mezi všemi domácími i cizozemskými značkami. — Zvyšujeme proto výrobu a od 1. února t. r. snížili jsme ceny obou našich typů:

„PRAGA-350“ o Kč 1.400

„PRAGA-500“ o Kč 1.000

AKCIOVÁ SPOLEČNOST PRO VÝROBU A PRODEJ AUTOMOBILŮ
PRAHA X, KARLOVA UL.

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vágner. Brno-Česká 16.

nové knihy

Bedřich Hlaváč:

Potlačení maďarské revoluce*)

„Viribus unitis“, heslo, se kterým František Josef I. nastoupil dne 2. prosince 1848 na trůn, bylo velmi případné. Situace říše i dynastie stala se nanejvýš povážlivou. Nikoliv vůle národů, ale vojenská moc držela ještě pohromadě konglomerát, jehož jednotlivé části zcela zřejmě hledaly spásu v osamostatnění neb v připojení k jiným státním útvarům.

Tři vojáci měli v tu chvíli v rukou osud Rakouska: kníže Alfréd Windischgrätz, hrabě Josef Jellačič a hrabě Josef Václav Radecký. Byla pacifikována před půl rokem Praha, pak koncem října Vídeň, ale italské provincie čekaly na vypovězení příměří, které v srpnu 1848 Karel Albert, král sardinský, ujednal, a v Uhrách revoluční snahy vzplály plným plamenem. K uhašení tohoto požáru nestačily již armády Windischgrätze a Jellačiče, Radecký z Itálie nemohl, i musila zakročiti diplomacie, která měla opatřiti pomoc zahraniční.

Byl nejvyšší čas. Ludvík Košut, rodem Slovák a protestant vyznáním, zatlačoval své mírnější druhy krok za krokem, a když válečné štěstí se na chvíli přiklonilo maďarské revoluční armádě, kterou vedl Arthur Görgei, odvážil se nejkrajnějšího. Na den 14. dubna 1849 svolal slavnostní schůzi říšského sněmu do Debreczina. Tam ůradovala maďarská revoluční vláda, tam tiskly se revoluční bankovky, říšské klenoty s památnou korunou svatého Štěpána tu byly v bezpečí, horečně pracovalo se na výzbroji revolučního vojska.

V evangelickém kostele, jediné budově, vhodné pro shromáždění poslanců i magnátů, došlo k historické scéně. Ludvík Košut, řečník z boží milosti, vystoupil na kazatelnu a prosil především za ticho.

„Kostel je veliký a já jsem churav, bolí mne na prsou“, pravil, a jeho bledá tvář, vroubená plovousem, tomu nasvědčovala. Ale tato klidná polohlasná slova, po nichž následovalo prohlášení, že nechce bouřiti vášně, že nechce národ vésti za přeludy a přehnanými nadějemi, že doporučuje mírnění, byla jen řečnickým kontrastem k mohutnému pathosu, se kterým Košut počal vyčítati všechny zločiny a bezpráví, jichž se Habsburkové na zemi i národu dopustili, aby nakonec v krajním vzrušení vyvrcholil návrhem „ — nechť krůpěň dům habsbursko-lotrinský před Bohem i světem je trůnu zbaven a na věčné časy z Uher vypovězen! Tak tomu buď! Amen!“ A celý kostel zahlaholil hromovým echem „Amen“.

Tehda po prvé slyšeli Habsburkové z úst tribuna lidu otevřené slovo pravdy, a kdyby Maďaři nebyli měli v úmyslu jen vyměnit jedno násilnictví za jiné, kdož ví, jaký ohlas by byli nalezli v Čechách i jinde. Naši pradědové šeptali si o Košutovi s respektem; otevřeným sympatiím bránily zprávy o krutém potlačování Slováků.

Ke třem vojákům, z nichž ostatně jen jediný, hrabě Josef Václav Radecký, byl geniálním vojevůdcem, přibyl s nastoupením Františka Josefa I. konečně také státník. Kníže Felix Schwarzenberg, první ministrpředseda mladého císaře, projevil mimořádné schopnosti a ovšem také krajní bezohlednost. Nechal beze všeho odvolati svého švagra knížete Alfréda Windischgrätze, jakmile v Uhrách nestačil, a odhadnuv bystře, že síly reakce, jejímiž byl nyní prvním představitelem, jsou na zdolání Maďarů slabé, ohlížel se po podpoře zahraniční.

Byl nepřítelem starého Metternicha, ale v této hrozné situaci vzpomněl na jeho dílo, na časy, kdy monarchie Evropy spojovala Svatá Alliance. Pomoc pruského krále Bedřicha Viléma IV., jakkoli dosti nasnadě, byla pro Schwarzenberga nepřijatelná. Prusko obohatilo se na účet habsburské monarchie, a v plánech knížete stálo psáno, že s tímto protestantským státem bude nutno se definitivně vypořádati. Ale byl tu ruský car Mikuláš I., autokrat par excellence, jehož životní dráha i zkušenosti utvrdily v přesvědčení, že on a jeho samovláda jest prozřetelností určena za baštu protirevoluční. Vyrostil pod hrozným despotismem svého otce Pavla I. a byl zasněžen do piklů, které měly vésti k sesazení a internování šíleného samovládce, skončily však příšernou carovraždou. Panování bratra Alexandra I. bylo proň další školou. Tento idealista obklopil se kruhem rádců, které žertem nazýval „výbor pro obecné blaho“, a s nimi se chystal přeměnit „samoděržaví“ v moderní stát. Vznětlivému Alexandrovi imponoval zprvu nesmírně a jako

*) Z knihy František Josef I. Život, povaha, doba, která začíná vycházeti v sešitech u fy Fr. Borový v Praze.

příklad zářil Napoleon I., nejen svým vojevůdcovským geniem, ale také činností zákonodárnou. Z tohoto prvotního nadšení vystřízlivěl brzo.

Napoleon anebo já, oba současně nemůžeme panovati. Prohlédl jsem ho, a již mne neoklame, prohlásil Alexander po spálení Moskvy, a tehdy definitivně padla i všechna liberální vnitřní politika. Speranskij, přední původce a zastánce reformem, byl již předtím poslán do vyhnanství a pravou rukou carovou se stal strašlivý hrabě Arakčejev. Prvního prosince roku 1825 umírá car Alexander I. v Taganrogu, úplně již odvrácen od světa; podle legendy ani nezemřel, nýbrž putoval po Rusku přestrojen za pobožného starce a hledal — jako osmdesát let poté hrabě Tolstoj — spásu v úplném přiblížení se Bohu a ve splynutí s prostým, mužickým lidem. Jeho osud, jeho životní zklamání mělo pronikavý vliv na vládu nástupce Mikuláše I. Reakce vyplňovala všechnu politiku nového cara, který se také v tomto případě dychtivě chopil dané příležitosti a přislíbil pomoc, neptaje se a snad ani nepomyšleje na kompensace. Na mladém rakouském císaři, který pospíšil do Varšavy osobně ujednatí ruské příspěví, měl největší zájem; vždyť byl ostatně, přesvědčiv se o slabomyšlnosti Ferdinandově, jedním ze zsvěcenců do plánu arcikněžny Žofie a z přímlovčích za změnu na trůně. Kníže Felix Schwarzenberg dovedl ovšem carovu přízeň obratně fedrovati.

A tak pod velením hraběte Ivana Fedoroviče Paskěviče vyslal Mikuláš I. armádu stopadesáti tisíc mužů a 13. srpna 1849, čtyři měsíce po sesazení Habsburků v Debreczině, vzdává se Görgei s dvaceti tisíci revolučního vojska u Világoše. . . Umyslně kapituloval maďarský generál před Rusy, nikoli před Rakusany!

Smutná kapitola následuje, černá skvrna na vítězné vládě rakouské i jejím suverénovi. Generál Julius baron Haynau, truchlivě pověstný jako „hyěna z Brescie“, kdež po potlačení vzpoury krvavě řádl, byl pověřen justifikací zajatých odbojníků. Šestého října 1849, ve výroční den zavraždění ministra války hraběte Latoura ve Vídni, dal vésti revoluční vůdce na popravu; devět jich bylo oběšeno a čtyři dostali milost, byli „jen“ zastřeleni. Iniciativa k těmto exekucím, před nimiž sám car Mikuláš I. varoval, přišla z Vídne: kníže Schwarzenberg a arcikněžna Žofie zasáhli a František Josef I. poslechl.

Zvláště odporný byl případ hraběte Ludvíka Batthyány, ministrpředseda uherské vlády. Soud nenašel důvodů k odsouzení, ale z Vídne dán příkaz k popravě oběšením. Hrdý aristokrat, který odmítl, maje čisté svědomí, spasiti se útekem, chtěl se vyhnouti potupné smrti na šibenici a podřezal si krční tepny. Ale rakouští katani dali těžce zraněného s podvázaným hrdlem zastřeliti v příkopu budinské pevnosti. Vyprávělo se, že přímý popud k této vraždě dala sama matka císařova Žofie. Mužná krása hraběte Batthyányho zajímala prý kdysi arcikněžnu, a ješitnost její byla těžce uražena, když nebylo odezvy!

Za Arthura Görgeie přimluvil se sám car, a z této okolnosti šířilo se mezi vlastenci maďarskými nesprávné a neodůvodněné podezření, že Világoš, hrob svobody uherské, zavinila zrada. Sta jiných uniklo do Turecka, a bylo zapotřebí důrazného zakročení anglického vyslance, aby nedošlo k jejich vydání. Mezi nimi byl i Ludvík Košut. Veliký agitátor nevrátil se již do vlasti, jejíž svobody tolikrát plamennou výmluvností hájil; jen mrtvé tělo přivezli za několik let po jeho smrti do Uher, s Habsburky od roku 1867 smířených vyrovnáním, kterého nikdy neuznal. Pohřbili jej, bývalého guvernéra maďarské republiky, s královskou pompou.

Tragickou vinou Košutovou, jako téměř všech maďarských státníků, byla jeho politika proti uherským národnostem. Košut neviděl, že činí v Uhrách proti Slovákům, Rumunům, Jiho-slovánům ba i Němcům totéž, čím rakouská vláda a dynastie hřešila v celé monarchii. Ba dlužno říci, že maďarská národnostní politika byla ještě daleko horší, násilnější. Pro národnosti nebylo v Uhrách škol, nebylo parlamentního zastoupení, potlačována literatura, poměry vskutku mohly býti nazývány „asijskými“.

A v této zaslepené neústupnosti pokračovaly po vyrovnání roku 1867 všechny maďarské vlády až do zániku rakousko-uherské monarchie, ba ani dnes, ve zmenšeném maďarském státě není pro národní menšiny ohledu. Hrabě Štěpán Tisza, jeden z mála mužů mezi spoustou dvořanů, kteří obklopovali habsburský trůn, ještě na konci světové války, kdy monarchie byla na rozpadnutí, provokoval Jihoslovany vášnivou apostrofou: „Možná, že podlehne, ale před tím najdeme ještě síly dost, abychom vás rozdrtili!“ Quen deus perdere vult, prius dementat.

Vítejte jaro

V NOVÝCH JARNÍCH STŘEVÍČKÁCH.

19.-

Zdobené střevičky Druh 2651-50 pro malé parádnice. Široký tvar pro děti velmi důležitý. Vyrábíme je v laku a různých barvách.

19.-

Druh 3222-00
Silné dullboxové polobotky pro kluky dřívce, s trvanlivou gumovou podešví a podpatkem.

25.-

Druh 3661-00
Pevné děstké botičky z hnědého nebo černého boxu s jadrnou podešví. Široký a pohodlný tvar.

49.-

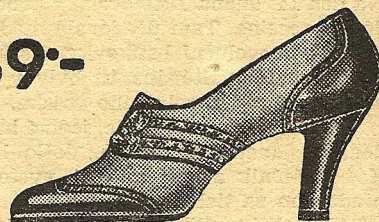
Druh 1805-79
Elegantní lodičky na nízkém podpatku, zdobené kovovou sponou. Každý měsíc máme nové krásné vzory.

49.-

Druh 9875-11
Lakové střevičky s ozdobou z imitace hadiny. V našich výkladech najdete mnoho jiných krásných vzorů za stejnou cenu.

59.-

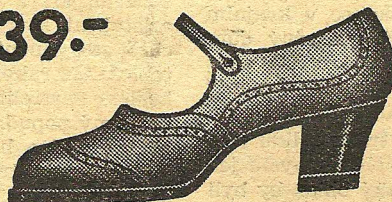
Druh 9925-49
Naše novinka. Vycházkové střevičky z hnědého semiše. Neobyčejně krásný a účelný vzor. Jsou zdobené hnědým boxem, černé lakem.

29.-

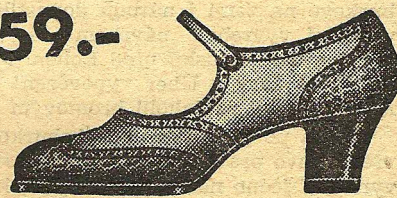
Druh 3925-03
Dámské šněrovací polobotky z černého boxu s gumovou trvanlivou podešví. Jsou velmi pohodlné a levné.

39.-

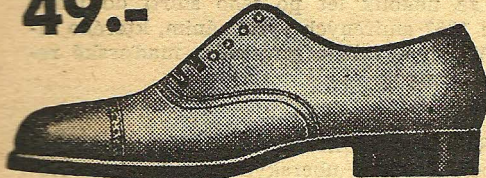
Druh 2945-11
Sponkové střevičky z pevného boxu s polo-vysokým koženým podpatkem a jadrnou podešví. Lakové Kč 49.-

59.-

Druh 2645-39
Pohodlné hnědé sponkové střevičky z jemné telefiny, s koženým polo-vysokým podpatkem a jadrnou podešví.

49.-

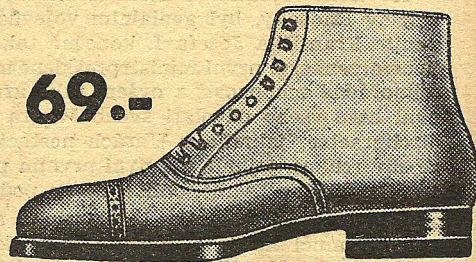
Druh 1937-22
Pánské černé nebo hnědé polobotky z pevného hovězího boxu s velmi trvanlivou gumovou podešví. S koženou podešví Kč 59.-

89.-

Druh 7637-59
Elegantní pánské polobotky mahagonové barvy, bohatě perforované. Vyzkoušejte si je nezávazně v nejbližší prodejně.

69.-

Druh 7971-21
Černé šněrovací boty z pevného boxu se silnou koženou podešví. Pološpičatý tvar V jemnějším provedení Kč 89.- 5-41

NAVŠTIVTE NAŠE ODDĚLENÍ

„PÉČE O NOHU“

Bata

OŠETŘUJTE OBUV

NAŠIMI KRÉMY ZA KČ 2.-

Ke každé barvě střevičků máme vhodnou barvu punčoch dobré jakosti, za velmi nízké ceny. Prodáváme: punčochy dámské pevné bavlněné za Kč 6.-, florové Kč 10.-, jemné hedvábné za Kč 9.-, 12.- a 15.-, pánské ponožky pevné bavlněné za Kč 2.- a 3.-, přízové hladké Kč 5.-, přízové s hedvábím Kč 7.-, dětské trvanlivé punčochy za Kč 3.-, 5.- a 7.-. Abychom Vám usnadnili pohodlný výběr, vyložili jsme je v prodejnách na přístupném místě.